

บทที่ 4

ผลการทดลองและวิจารณ์

4.1 ส่วนประกอบของโภชนาอาหาร

4.1.1 พางข้าว

ผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบทางโภชนาของพางข้าว ซึ่งใช้เป็นอาหารหยาบในการทดลอง พบว่า พางข้าวมีค่าเฉลี่ยของปริมาณวัตถุแห้งเมื่อคิดเป็นร้อยละ เท่ากับ 93.7 ทั้งนี้พางข้าวมีปริมาณโปรตีนหยาบ เถ้า, NDF, ADF, ADL และเถ้าที่ไม่ละลายในกรด (acid insoluble ash, AIA) เฉลี่ยเมื่อคิดเป็นร้อยละของวัตถุแห้งเท่ากับ 3.0, 14.2, 78.9, 53.8, 5.0 และ 9.7 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4) ผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบทางโภชนาของพางข้าวจากการทดลองนี้ มีปริมาณโปรตีนหยาบใกล้เคียงกับรายงานของ Wanapat and Uriyapongson (1987); สัจจิรา (2530) ต่ำกว่าที่รายงานไว้ โดยพนอม และเมธา (2527); ปรัชญา (2531); กฤตพล (2535) และสูงกว่ารายงานของ Verasilp (1981); Promma et al. (1985); Wongsrikeao and Wanapat (1986); ปรัชญาและเมธา (2530); โภทาส (2538) ปริมาณเถ้าใกล้เคียงกับรายงานของสัจจิรา (2530); ปรัชญา (2531); โภทาส (2538) ต่ำกว่าที่รายงานไว้โดยกฤตพล (2535) และสูงกว่ารายงานของ Wanapat and Uriyapongson (1987); ปรัชญาและเมธา (2530) ส่วนปริมาณ NDF, ADF, ADL ใกล้เคียงกับรายงานของปรัชญา (2531); Wanapat and Uriyapongson (1987); ปรัชญาและเมธา (2530); กฤตพล (2535) และสูงกว่าที่รายงานไว้โดยสัจจิรา (2530); โภทาส (2538) สำหรับปริมาณของ AIA พบว่าใกล้เคียงกับรายงานของปรัชญา (2531) และต่ำกว่ารายงานของปรัชญาและเมธา (2530); กฤตพล (2535)

4.1.2 เมล็ดฝ้าย

ผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบทางโภชนาของเมล็ดฝ้าย พบว่าเมล็ดฝ้ายมีค่าเฉลี่ยของปริมาณวัตถุแห้งเมื่อคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 92.8 มีปริมาณโปรตีนหยาบ เถ้า NDF ADF ADL และ AIA เฉลี่ยเมื่อคิดเป็นร้อยละของวัตถุแห้งเท่ากับ 19.7, 3.8, 46.7, 34.9, 7.7, 0.1 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4) ผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบทางโภชนาของเมล็ดฝ้ายจากการทดลองนี้ มีปริมาณโปรตีนหยาบต่ำกว่าที่รายงานไว้โดย Anderson et al. (1979); Smith et al. (1980); Kearl (1982); NRC (1984); Karazos et al. (1992) ใกล้เคียงกับรายงานของ Coppoch et al. (1985b); Clark and Armentano (1993) ปริมาณเถ้าใกล้เคียงกับที่รายงานไว้โดย Smith et al. (1980) ต่ำกว่ารายงานของ Anderson et al. (1979) ส่วนปริมาณของ NDF และ ADF ใกล้เคียงกับรายงานของ Clark and Armentano (1993); Kalazos et al. (1992) ความแตกต่างกันของ

ส่วนประกอบทางโภชนาของเมล็ดฝ้ายในแต่ละการทดลองนั้น Zinn and Plascencia (1993) ได้เสนอว่า อาจเนื่องมาจากขนาดของเมล็ดฝ้ายและปริมาณของบยุฝ้ายที่ติดมากับเปลือกมีปริมาณที่แตกต่างกัน

4.1.3 อาหารข้น

อาหารข้นที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วยสูตรอาหารที่มีเมล็ดฝ้ายในระดับ 0, 20, 40 และ 60% สำหรับส่วนประกอบทางโภชนาของอาหารข้นในสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 นั้นประกอบด้วยวัตถุดิบเมื่อคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 91.7, 91.8, 92.2 และ 92.8 มีปริมาณโปรตีนหยาบ เถ้า NDF ADF ADL และ AIA เฉลี่ยเมื่อคิดเป็นร้อยละวัตถุดิบเท่ากับ 15.7, 16.8, 16.8, 15.4; 6.2, 5.9, 6.4, 7.9; 22.7, 27.4, 28.7, 33.5; 8.0, 13.9, 14.0, 20.5; 2.6, 7.8, 7.2, 8.2; 1.2, 0.8, 1.0 และ 1.0 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4) ผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบทางโภชนาของอาหารข้น พบว่า ปริมาณของวัตถุดิบ เถ้า มีค่าใกล้เคียงกัน ส่วนปริมาณโปรตีนหยาบในอาหารข้นสูตรที่ 1 และ 4 มีปริมาณต่ำกว่าที่กำหนดไว้เล็กน้อย ชื่อนำสังเกตอีกประการหนึ่งก็คืออาหารข้นสูตรที่ 1 มีปริมาณของ NDF ADF ADL ต่ำกว่าทุกสูตร อาจเนื่องมาจากไม่ได้ใช้เมล็ดฝ้ายเสริมในสูตรอาหาร แต่ใช้ข้าวเป็นวัตถุดิบในการปรับพลังงาน จึงทำให้ปริมาณของโภชนาดังกล่าวมีค่าต่ำ ขณะที่อาหารสูตรที่ 4 ซึ่งเสริมด้วยเมล็ดฝ้ายในระดับ 60% สูงกว่าสูตรอื่น

4.1.4 อิทธิพลของเพศต่อลักษณะที่ทำการศึกษา

จากการทดลองพบว่าอิทธิพลของเพศ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ในทุกลักษณะ ที่ทำการศึกษา ได้แก่ กระบวนการหมักในรูเมน ประชากรของจุลินทรีย์ ปริมาณการกินได้ของอาหาร อัตราการเจริญเติบโต ประสิทธิภาพการใช้อาหาร

4.2 ปริมาณการกินได้ของวัตถุดิบ

4.2.1 ปริมาณการกินได้ของพางข้าว

จากการทดลองพบว่า โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 ถึง 4 มีปริมาณการกินได้ของพางข้าวเมื่อคิดเป็นวัตถุดิบ เฉลี่ยเท่ากับ 2.5, 2.5, 2.5 และ 2.4 กิโลกรัม/วัน ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) โดยโคในทรียเมนต์ ที่ 4 มีแนวโน้มการกินได้ของพางข้าวต่ำกว่ากลุ่มอื่น (ดังแสดงในตารางที่ 5 ภาพที่ 4) เมื่อคิดเป็นร้อยละของน้ำหนักตัว เท่ากับ 0.8, 0.8, 0.8 และ 0.8 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) และเมื่อคิดเป็นกรัม/น้ำหนัก กก. $^{0.75}$ /วัน เท่ากับ 31.6, 31.8, 32.4 และ 31.8 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) อย่างไรก็ตามโคในทรียเมนต์ที่ 3 มีแนวโน้มการกินได้เมื่อคิดเป็นกรัม /น้ำหนักกก. $^{0.75}$ /วัน สูงกว่ากลุ่มอื่น

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนประกอบทางเคมีของรอกหน้าอาหารตลอดการทดลอง

รายการ	dry matter (DM)	crude protein (CP)	ash	neutral detergent fiber (NDF)	acid detergent fiber (ADF)	acid detergent lignin (ADL)	acid insoluble ash (AIA)
พวงข้าว	93.7	3.0	14.2	78.9	53.8	5.0	9.7
เมล็ดฝ้าย	92.8	19.7	3.8	46.7	34.9	7.7	0.1
อาหารข้นสูตรที่ 1 ก/	91.7	15.7	6.2	22.7	8.0	2.6	1.2
อาหารข้นสูตรที่ 2 ข/	91.7	16.3	5.9	27.4	13.9	7.8	0.8
อาหารข้นสูตรที่ 3 ค/	92.2	16.8	6.4	28.7	14.0	7.2	1.0
อาหารข้นสูตรที่ 4 ง/	92.8	15.4	7.9	33.5	20.5	8.2	1.0

ก/ ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย
 ข/ เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %
 ค/ เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %
 ง/ เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

4.2.2 ปริมาณการกินได้ของอาหารชั้น

จากการทดลองพบว่าโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 ถึง 4 มีปริมาณการกินได้ของอาหารชั้นเมื่อคิดเป็นวัตถุดิบเฉลี่ยเท่ากับ 6.4, 6.4, 6.3 และ 6.0 กิโลกรัม/วัน ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยโคในทรีทเมนต์ที่ 1 และ 2 มีปริมาณการกินได้เท่ากัน สำหรับโคในทรีทเมนต์ที่ 4 มีปริมาณการกินได้ต่ำสุด (ดังแสดงในตารางที่ 5 ภาพที่ 4) เมื่อคิดเป็นร้อยละของน้ำหนักตัวเท่ากับ 2.0, 2.0, 2.0, 1.8 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยที่โคในทรีทเมนต์ที่ 1, 2, 3 มีเปอร์เซ็นต์การกินได้เท่ากัน แตกต่างจากโคในทรีทเมนต์ที่ 4 ซึ่งมีปริมาณการกินได้ต่ำสุด และเมื่อคิดเป็นเป็นกรัม/น้ำหนัก กก. $^{0.75}$ /วัน เท่ากับ 81.8, 82.1, 80.9 และ 76.9 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) สำหรับโคในทรีทเมนต์ที่ 4 มีแนวโน้มปริมาณการกินได้ เมื่อคิดเป็นกรัม/น้ำหนัก กก. $^{0.75}$ /วัน ต่ำกว่ากลุ่มอื่น

4.2.3 ปริมาณการกินได้ของวัตถุดิบทั้งหมด

จากการทดลองพบว่า โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 ถึง 4 มีปริมาณการกินได้ของวัตถุดิบทั้งหมดเท่ากับ 8.9, 8.9, 8.9 และ 8.4 กิโลกรัม/วัน ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) โคในทรีทเมนต์ที่ 1, 2, 3 มีปริมาณการกินได้เท่ากัน ขณะที่ทรีทเมนต์ที่ 4 มีแนวโน้มปริมาณการกินได้ทั้งหมดลดลง (ดังแสดงในตารางที่ 5 ภาพที่ 5) เมื่อคิดเป็นร้อยละของน้ำหนักตัวเท่ากับ 2.8, 2.8, 2.8 และ 2.6 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) โคในทรีทเมนต์ที่ 4 มีปริมาณการกินได้เมื่อคิดเป็นร้อยละของน้ำหนักตัวต่ำสุด และเมื่อคิดเป็นกรัม/น้ำหนัก กก. $^{0.75}$ /วันเท่ากับ 113.4, 113.9, 113.3 และ 108.7 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) อย่างไรก็ตามโคในทรีทเมนต์ที่ 4 มีแนวโน้มของการปริมาณการกินได้ลดลง

เมื่อวิเคราะห์ถึงสัดส่วนของอาหารขยายต่ออาหารชั้นที่โคแต่ละกลุ่มได้รับ มีค่าเท่ากับ 27.8:72.2; 27.8:72.2; 28.0:72.0 และ 28.4:71.6 ตามลำดับ ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้สำหรับการทดลอง คือ 30:70 อย่างไรก็ตามเมื่อคิดเป็นร้อยละของน้ำหนักตัว พบว่า ปริมาณการกินได้ทั้งหมด ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในการทดลอง คือ กำหนดปริมาณการกินได้ไว้ที่ 3% ของน้ำหนักตัวการทดลองนี้สอดคล้องกับรายงานของ Brosh et al. (1989); Coppock et al. (1985b) ที่รายงานว่า เมื่อระดับการใช้เมล็ดฝ้ายเพิ่มขึ้น ทำให้ปริมาณการกินได้ลดลง แต่ให้ผลขัดแย้งกับ Smith et al. (1980) ที่รายงานว่า การใช้เมล็ดฝ้ายในอาหารชั้นโคเนื้อที่ระดับ 0, 5, 15 และ 25 % ปริมาณการกินได้ของวัตถุดิบไม่แตกต่างกัน จิตรมงคล (2528) รายงานว่า การเสริมเมล็ดฝ้ายในสูตรอาหารโคเนื้อเพศผู้ไม่ควรเสริมในอัตราส่วนเกิน 50% ของปริมาณอาหารชั้น ทั้งนี้เนื่องจากว่า เมล็ดฝ้ายในปริมาณสูงมากเกินไป จะทำให้โคกินอาหารลดลง จากการทดลองนี้จะเห็นชัดเจนในอาหารสูตรที่ 4 ซึ่งเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย 60% ในสูตรอาหารชั้น มีปริมาณการกินได้ต่ำกว่าทุกสูตรสาเหตุอีกประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากอาหารสูตรที่ 4 มีปริมาณของ NDF, ADF, ADL สูงกว่าอาหารสูตรอื่นเมื่อ

ตารางที่ 5 แสดงผลของการเสริมเมล็ดฝ้ายระดับต่างๆ ที่ต่อปริมาณการกินได้ของวัวตัวเมีย

ข้อมูล	ระดับของการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย (%)				$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$
	0	20	40	60	
ปริมาณการกินได้ของฟางข้าว					
กก./วัน	2.5	2.5	2.5	2.4	2.5 ± 0.1
% น.น.ตัว/วัน	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8 ± 0.1
กรัม/น.น.กก. 0.75/วัน	31.6	31.8	32.4	31.8	31.9 ± 1.5
ปริมาณการกินได้ของอาหารข้น					
กก./วัน	6.4 ^ก	6.4 ^ก	6.3 ^{กข}	6.0 ^ข	6.3 ± 0.2
% น.น.ตัว/วัน	2.0 ^ก	2.0 ^ก	2.0 ^ก	1.8 ^ข	1.9 ± 0.1
กรัม/น.น.กก. 0.75/วัน	81.8	82.1	80.9	76.9	80.4 ± 2.3
ปริมาณการกินได้ของวัตถุดิบทั้งหมด					
กก./วัน	8.9	8.8	8.8	8.4	8.8 ± 0.3
% น.น.ตัว/วัน	2.8 ^ก	2.8 ^ก	2.8 ^ก	2.6 ^ข	2.7 ± 0.1
กรัม/น.น.กก. 0.75/วัน	113.4	113.9	113.3	108.7	112.3 ± 3.4

กข = ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรต่างกันแสดงว่ามีความแตกต่างทางสถิติ ($P < 0.05$)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean

มาใช้ร่วมกับฟางข้าวเป็นอาหารหยาบหลักซึ่งมีผนังเซลมาอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ทำให้มีการพักตัวในระบบทางเดินอาหารนานเกิดการเจียดเรียงตัวเป็นชั้น ๆ ภายในรูเมน มีการขยอกกลับเพื่อทำการเคี้ยวเอื้องใหม่(Horner et al. 1988) ส่งผลกระทบต่อปริมาณการกินได้ในภาพรวม

4.3 สัมประสิทธิ์การย่อยได้ของโภชนะ (digestion coefficient of nutrients)

จากการทดลองหาค่าสัมประสิทธิ์การย่อยได้ของโภชนะต่างๆ โดยใช้เถ้าไม่ละลายในกรด (AIA) เป็นตัวบ่งชี้ภายในของอาหารสูตรต่างๆ ซึ่งได้ผลการทดลองดังนี้

4.3.1 การย่อยได้ของวัตถุแห้ง (dry matter, DM)

จากการทดลองพบว่า โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 ถึง 4 มีการย่อยได้ของวัตถุแห้งเมื่อคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 75.8, 68.4, 61.6 และ 59.1 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการย่อยได้ของวัตถุแห้งของโคในแต่ละทรีทเมนต์ พบว่า การย่อยได้ลดลงตามระดับของการเสริมเมล็ดฟ้าย (ดังแสดงในตารางที่ 6 และภาพที่ 6) โคในทรีทเมนต์ที่ 1 มีการย่อยได้สูงสุดรองลงมาก็คือทรีทเมนต์ที่ 2 ขณะที่โคในทรีทเมนต์ที่ 3 และ 4 มีการย่อยได้ใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับปริมาณทางโภชนะของอาหารสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 (ตามตารางที่ 4) ซึ่งพบว่า มีความแตกต่างกันในปริมาณของคาร์โบไฮเดรตที่เป็นโครงสร้างหรือผนังเซล อันประกอบด้วย NDF, ADF และ ADL ในอาหารสูตรที่ 1 มีส่วนประกอบของผนังเซลดังกล่าวต่ำกว่าสูตรอื่นทำให้มีส่วนของเนื้อเซลอยู่มากและเป็นส่วนที่สัตว์ย่อยได้เกือบทั้งหมด ขณะที่อาหารสูตร 2, 3 และ 4 มีปริมาณของผนังเซลเพิ่มขึ้นตามระดับของการเสริมด้วยฟ้าย เป็นส่วนที่ย่อยได้ยากหรือย่อยได้น้อย ต้องอาศัยน้ำย่อยจากจุลินทรีย์ เข้าย่อยสลายและใช้เวลาในการหมักนาน

4.3.2 การย่อยได้ของอินทรีย์วัตถุ (organic matter, OM)

จากการทดลองพบว่า โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 ถึง 4 มีการย่อยได้ของอินทรีย์วัตถุเมื่อคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 79.0, 71.5, 64.9 และ 62.9 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการย่อยได้ของอินทรีย์วัตถุของโคในแต่ละทรีทเมนต์ พบว่า การย่อยได้ลดลงตามระดับของการเสริมเมล็ดฟ้าย (ดังแสดงในตารางที่ 6 และภาพที่ 6) โคในทรีทเมนต์ที่ 1 มีการย่อยได้สูงสุดรองลงมาก็คือทรีทเมนต์ที่ 2 ขณะที่ทรีทเมนต์ที่ 3 และ 4 มีค่าการย่อยได้ใกล้เคียงกัน ซึ่งผลนี้ไปในแนวเกี่ยวกับการย่อยได้ของวัตถุแห้ง

4.3.3 การย่อยได้ของโปรตีนหยาบ (crude protien, CP)

จากการทดลองพบว่า โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 ถึง 4 มีการย่อยได้ของโปรตีนหยาบเมื่อคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.4, 72.0, 68.0 และ 65.2 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการย่อยได้ของโปรตีนหยาบของโคในแต่ละทรีทเมนต์ พบว่าการย่อยได้ลดลงตามระดับของการเสริมเมล็ดฟ้าย (ดังแสดงในตารางที่ 6 และภาพที่ 6)

โรคในทรีทเมนต์ที่ 1 การย่อยได้สูงสุด รองลงมาคือ ทรีทเมนต์ที่ 2 และ 3 ขณะที่ทรีทเมนต์ที่ 4 มีการย่อยได้ต่ำสุด

4.3.4 การย่อยได้ของ NDF และ ADF

จากการทดลองพบว่า โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 ถึง 4 มีการย่อยได้ของ NDF และ ADF เมื่อคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 68.3, 59.9, 56.6, 54.1; 57.6, 49.9, 43.3 และ 42.3 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการย่อยได้ของ NDF และ ADF พบว่า การย่อยได้ลดลงตามระดับของการเสริมเมล็ดฝ้าย (ดังแสดงในตารางที่ 6 และภาพที่ 7) โรคในทรีทเมนต์ที่ 1 มีการย่อยได้สูงสุด รองลงมาคือทรีทเมนต์ที่ 2 ขณะที่ทรีทเมนต์ที่ 3 และ 4 ให้ค่าการย่อยได้ใกล้เคียงกัน

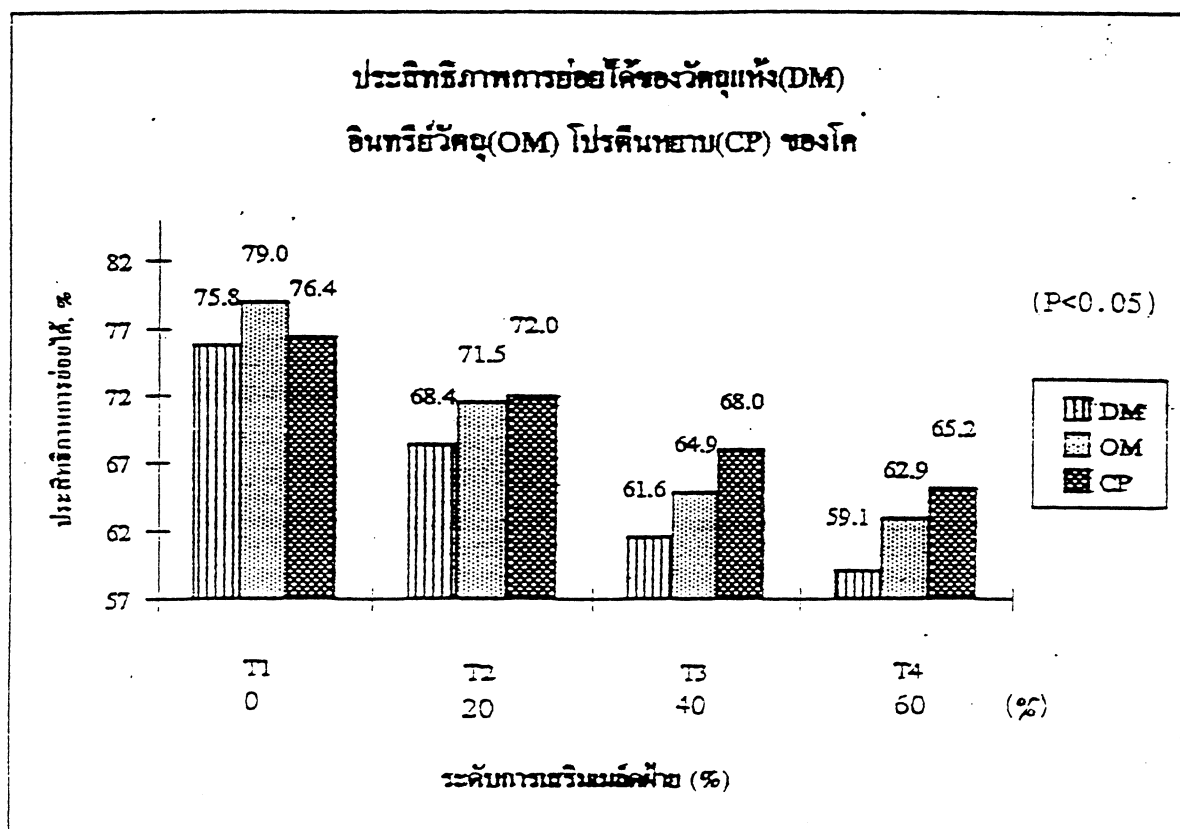
จากการทดลองครั้งนี้ชี้ให้เห็นสภาพโดยรวมว่า การย่อยได้ของวัตถุดิบ อินทรียั่ววัตถุโปรตีนหยาบ NDF และ ADF มีค่าลดลง ตามระดับการใช้เมล็ดฝ้ายที่เพิ่มขึ้น ในแง่การย่อยได้ของวัตถุดิบและอินทรียั่ววัตถุ สอดคล้องกับรายงานของ Karalazos et al. (1992) ที่ได้ทำการทดลองในแกะเพศผู้ตอนที่ระดับการใช้เมล็ดฝ้าย 0, 17.5, 33.5, 53.0 % ของอาหารทั้งหมด พบว่า มีการย่อยได้ของวัตถุดิบ เมื่อคิดร้อยละ เท่ากับ 74.0, 71.0, 68.0 และ 62.0 การย่อยได้ของอินทรียั่ววัตถุเท่ากับ 77.0, 73.0, 71.0 และ 64.0 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงการย่อยได้ของโปรตีนหยาบ NDF และ ADF พบว่า การย่อยได้เพิ่มขึ้นตามลำดับการใช้เมล็ดฝ้าย สูงสุดที่ระดับการใช้ 33.5 % ของอาหารทั้งหมด หลังจากนั้นจะลดลง ซึ่งแตกต่างจากการทดลองนี้ที่พบว่า การย่อยได้ของโปรตีนหยาบ, NDF, ADF จะลดลงเป็นปกติภาคผนวกกับระดับการใช้เมล็ดฝ้ายในสูตรอาหาร สาเหตุอาจเนื่องมาจากอาหารหยาบที่ใช้แตกต่างกันคือ การทดลองนี้ใช้ฟางข้าวเป็นอาหารหยาบหลักมีปริมาณของผนังเซลล์สูงกว่า ขณะที่ปริมาณของโปรตีนต่ำกว่ามาก Brosh et al. (1989) รายงานว่า การใช้เมล็ดฝ้ายในอาหารโคเนื้อระดับ 120 กรัม/กิโลกรัม โดยใช้ฟางข้าวเป็นอาหารหยาบหลักที่ระดับ 760 กรัม/กิโลกรัม นั้นเป็นระดับที่เหมาะสม หลังจากนั้นแล้วการย่อยได้ของอินทรียั่ววัตถุ วัตถุดิบ NDF มีแนวโน้มลดลง สอดคล้องกับการทดลองครั้งนี้ ขณะที่ Smith and collar (1980) พบว่า การเสริมเมล็ดฝ้ายในอาหารโคเนื้อที่ระดับ 0, 5, 15 และ 25% ทำให้การย่อยได้ของไนโตรเจน ไขมัน และพลังงานเพิ่มขึ้นตามระดับการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย การย่อยได้ของวัตถุดิบ และ ADF ไม่แตกต่างกัน ซึ่งให้ผลเช่นเดียวกับงานทดลองของ Keele et al. (1989) อย่างไรก็ตามงานทดลองส่วนใหญ่ พบว่า มีการเสริมเมล็ดฝ้ายในสูตรอาหารระดับต่ำกว่าการทดลองนี้ ทำให้การเปรียบเทียบไม่ชัดเจนมากนัก สำหรับการเสริมเมล็ดฝ้ายในการทดลองนี้เสริมที่ระดับ 0, 20, 40 และ 60% ตามลำดับถ้าพิจารณาถึงระดับไขมันในอาหาร พบว่า เมล็ดฝ้ายมีปริมาณไขมันเท่ากับ 21.0% (Kearl, 1982) ดังนั้นเมื่อเพิ่มระดับการใช้เมล็ดฝ้ายในสูตรอาหารก็จะเป็นการเพิ่มไขมันไปในตัวด้วย ซึ่งระดับเปอร์เซ็นต์ไขมันที่เหมาะสมในสูตรอาหารนั้นจะอยู่ระหว่าง 2-4% ถ้าเกินระดับนี้ จะมีผลรบกวนการทำงานของจุลินทรีย์ ส่งผลให้การย่อยได้ของเยื่อใยลดลง นอกจากนั้นแล้วยังทำให้น้ำปริมาณที่ลดลงด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงจุดนี้ จึงอาจเป็นสาเหตุ

ตารางที่ 6 แสดงผลการเสริมเมสตีฟายระดับต่างๆที่มีต่อประสิทธิภาพการย่อยได้ (%) ของโรคหะต่างๆ โรคยั้เถ้าที่ไม่ละลายในกรด (AIA) เป็นตัวบ่งช้ภายใน

ข้อมูล	ระดับของการเสริมด้วยเมสตีฟาย (%)				$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$
	0	20	40	60	
ประสิทธิภาพการย่อยได้ (%)					
- วัตถุแห้ง (DM)	75.8 ^a	68.4 ^b	61.6 ^c	59.1 ^c	66.2 $\pm$ 2.4
- อินทรีย์วัตถุ (OM)	79.0 ^a	71.5 ^b	64.9 ^c	62.9 ^c	69.6 $\pm$ 2.5
- โปรตีนหยาบ (CP)	76.4 ^a	72.0 ^{ab}	68.0 ^{bc}	65.2 ^c	70.4 $\pm$ 2.4
- NDF	68.3 ^a	59.9 ^b	56.6 ^{bc}	54.1 ^c	59.7 $\pm$ 2.5
- ADF	57.6 ^a	49.9 ^b	43.3 ^{bc}	42.3 ^c	48.2 $\pm$ 3.3

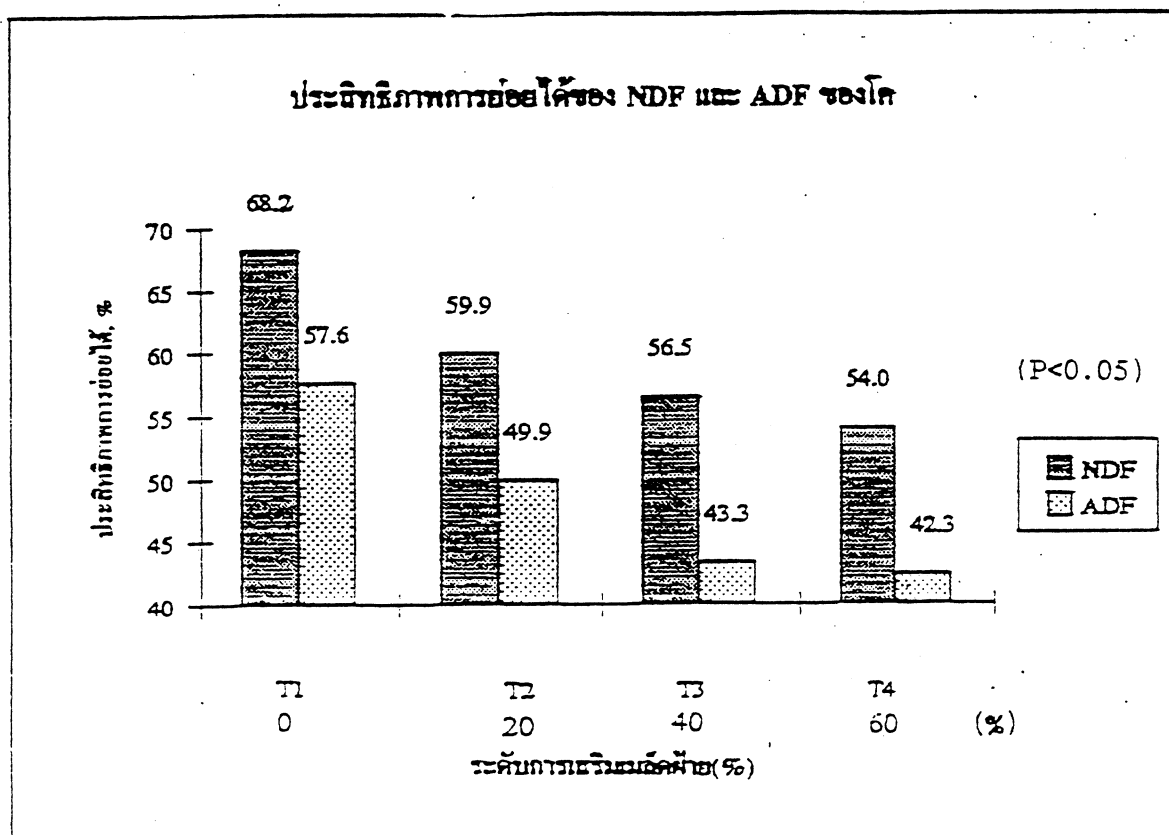
กชค ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรต่างกันเบรทัดเดียวกัน แสดงว่ามีความแตกต่างกันทางสถิติ (p<0.05)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean

ภาพที่ 6 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพการย่อยได้ของวัตถุดิบ (DM), อินทรีย์วัตถุ (OM) โปรตีนหยาบ (CP) ของโค

- T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดพืช
 T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดพืช 20 %
 T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดพืช 40 %
 T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดพืช 60 %

ภาพที่ 7 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพการย่อยได้ของ NDF และ ADF ของโค

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

หนึ่งที่ทำให้การย่อยได้ของโภชนะต่าง ๆ ลดลงตามระดับการเสริมด้วยเมล็ดฝ้ายในการทดลองครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ Moore et al. (1986) ที่รายงานว่า การใส่ไขมันในอาหารมากกว่า 6.3%ทั้งไขมันรูปอิสระหรือเมล็ดฝ้าย (30% ของสูตรอาหาร) ในโคเนื้อที่ได้รับพลังงานระดับสูงนั้นมีผลทำให้การย่อยได้ของ ADF ลดลงจาก 40% ถึง 20% เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม นอกจากนี้ Zinn and Placencia (1993) รายงานว่า การใช้เมล็ดฝ้ายในสูตรอาหารโคเนื้อ 20% ร่วมกับไขมันจาก Yellow grease 5% ทำให้การย่อยได้ของอินทรีย์วัตถุลดลงถึง 24% เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม

4.4 ความเป็นกรดและด่าง (pH) ในรูเมน

การทดลองครั้งนี้ได้ทำการสุ่มเก็บน้ำรูเมน เพื่อตรวจวัดค่า pH โดยทำการวัดในช่วงเวลาที่ 0 หลังให้อาหารและช่วงเวลาที่ 4 หลังให้อาหารของสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ย pH ที่ 0 ช่วงเวลาก่อนให้อาหารของสัตว์แต่ละตัวต่างกัน เท่ากับ 7.1, 7.2, 7.2, 7.2 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 7 และ ภาพที่ 8) มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) ทั้งนี้โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 มีค่าเฉลี่ย pH ต่ำกว่าอาหารสูตรอื่น สำหรับค่าเฉลี่ย pH ช่วงเวลาที่ 4 หลังให้อาหารมีค่าเท่ากับ 6.9, 7.0, 7.0 และ 7.0 ตามลำดับ ไม่มีแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) ค่า pH ที่วัดได้ใกล้เคียงกับรายงานของ Zinn and Plascencia (1993) ซึ่งพบว่า โคที่ได้รับอาหารชั้นเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย 20% มีค่า pH อยู่ในช่วง 6.2 - 7.1 หลังให้อาหาร 4 ชั่วโมง และมีค่า pH สูงกว่า Malcolm and Kiesling (1990) ที่รายงานว่า สูตรอาหารที่เสริมด้วยเมล็ดฝ้าย 10% มีค่าเฉลี่ยของ pH เท่ากับ 6.3 อย่างไรก็ตาม ค่า pH ในช่วงเวลาที่ 4 มีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับค่า pH ในช่วงเวลาที่ 0 ผลจากการทดลองนี้สอดคล้องกับรายงานของกังวาน (2531); ไชยวรรณ (2533); กฤตพล (2535) ซึ่งระดับของ pH มีความสัมพันธ์กับปริมาณกรดไขมันที่ระเหยได้ทั้งหมด (TVFA) ที่ผลิตขึ้นมา คือถ้ามีการผลิต TVFA ขึ้นมามาก pH จะลดต่ำลง (Wood and Luther, 1962; บุญล้อม, 2527; เมธา, 2533) นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับชนิดของอาหาร คือถ้าสัตว์กินอาหารชั้นระดับสูงจะทำให้ pH ลดต่ำลงมากและมีผลทำให้การย่อยเยื่อใยลดลงเวลาในการวัด pH มีความเกี่ยวข้องกับค่า pH ที่วัดได้กระบวนการหมักภายในรูเมนจะสูงสุดภายใน 2-4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร (Raun et al., 1962) Wheaton et al. (1970) รายงานว่า ค่า pH วัดที่ 4 ชั่วโมง หลังให้อาหารต่ำกว่าที่ 8 ชั่วโมงหลังให้อาหารนอกจากนี้แล้วปริมาณอาหารที่กินได้ยังเกี่ยวข้องกับ pH ด้วยคือเมื่อระดับการกินอาหารของสัตว์ลดลง ทำให้ pH ในรูเมนเพิ่มขึ้น และปริมาณ TVFA ลดลงแต่ Adams and Kartchner (1984) ได้แสดงความเห็นขัดแย้งว่า pH สูงสุดเกิดขึ้นที่ 0 ชั่วโมงหลังให้กินพืชอาหารสัตว์ระดับต่างๆ กัน คือ pH เกี่ยวข้องกับระยะเวลา มากกว่าที่จะเกี่ยวข้องกับปริมาณอาหารที่กินได้ เพราะ pH มีความสัมพันธ์แบบเส้นตรง (linear correlation) กับปริมาณแอมโมเนีย-ไนโตรเจนที่ผลิตขึ้น เมธา (2533) รายงานว่า เมื่อสัตว์ได้รับอาหารหยาบคุณภาพต่ำ ระดับ pH ที่เหมาะสมต่อการย่อยเยื่อใย มีค่าอยู่ในช่วง 6.5-7.0 จากผลการทดลองนี้ถ้าใช้พลังงานเป็นอาหารหยาบหลัก จะเห็นได้ว่าค่า pH ในช่วงเวลาที่ 4 หลังให้อาหาร

รอยเฉลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อการเจริญของแบคทีเรีย

4.5 ความเข้มข้นของแอมโมเนีย-ไนโตรเจน (ammonia nitrogen, $\text{NH}_3\text{-N}$) ของของเหลวในรูเมน

การผลิต $\text{NH}_3\text{-N}$ ในรูเมนเป็นผลเนื่องมาจากการย่อยสลายโปรตีนในอาหาร จุลินทรีย์โปรตีนและสารประกอบไนโตรเจนที่ไม่ใช่โปรตีน รวมทั้งยูเรียที่ถูกนำกลับสู่รูเมนโดยน้ำลาย ระดับความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ จะผันแปรไปตามชนิดและระดับการให้อาหาร

จากการทดลองพบว่า ค่าเฉลี่ย $\text{NH}_3\text{-N}$ ที่ 0 ชั่วโมง หลังให้อาหารในโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 เท่ากับ 7.9, 7.8, 7.6 และ 7.4 mg% ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 7 และ ภาพที่ 9) มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 มีความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ สูงสุด และโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 4 มีความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ต่ำสุด สำหรับความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ในชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหารเท่ากับ 10.3, 10.0, 9.5 และ 9.2 mg% ตามลำดับมีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 มีความเข้มข้นสูงสุดเช่นเดียวกันใกล้เคียงกับโคในกลุ่มที่ 2 แตกต่างจากโคในกลุ่มที่ 3 และ 4 โดยโคในกลุ่มที่ 4 มีความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ต่ำที่สุด เมื่อพิจารณาความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ในชั่วโมงที่ 0 กับชั่วโมงที่ 4 พบว่า ค่าความเข้มข้นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากปริมาณของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ที่ผลิตขึ้นมารูเมนมีความสัมพันธ์กับปริมาณของโปรตีนในอาหารที่สัตว์ได้รับ (Roffler and Satter, 1975) ชนิดของอาหาร และระยะเวลาหลังให้อาหารมีความสัมพันธ์กับความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ที่ผลิตได้ระหว่าง 2-4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร (สุจิตรา, 2530; Adams and Kartchner, 1984; Pritchard and Males, 1982; Mahadeven et al. (1982) รายงานว่า ค่าความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ จะลดลงหลังจากที่ผลิตได้สูงสุด เนื่องจากการนำไปใช้ประโยชน์ของจุลินทรีย์โปรตีนมากกว่าที่จะดูดซึมโดยรูเมน เพราะแอมโมเนียจะดูดซึมได้เร็วเมื่อ pH ในรูเมนมากกว่า 7.5 ส่วนค่า pH ที่อยู่ในช่วง 6.5-7.5 นั้น อัตราการดูดซึมของแอมโมเนียจะช้าลง และจะถูกนำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นเซลล์ของจุลินทรีย์มากกว่า ซึ่งค่า pH นี้สอดคล้องกับในตารางที่ 4 คือ มีค่าเท่ากับ 7.1, 7.2, 7.2 และ 7.2 ในชั่วโมงที่ 0 และเท่ากับ 6.9, 7.0, 7.0 และ 7.0 ในชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหาร ในอาหารสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ แสดงว่าสูตรอาหารที่ที่แตกต่างกัน จะไม่มีผลกระทบต่ออัตราการสังเคราะห์จุลินทรีย์โปรตีนในรูเมนเนื่องจากความเหมาะสมของค่า pH และความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ดังที่อธิบายแล้วในข้างต้น

จากผลการทดลองนี้ พบว่าค่าความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ต่ำกว่า Malcolm and Kiesling (1990) ที่รายงานค่าเฉลี่ยความเข้มข้น $\text{NH}_3\text{-N}$ ในชั่วโมงที่ 2 ก่อนให้อาหารถึง 8 ชั่วโมงหลังให้อาหาร ในโคที่ได้รับอาหารข้นเสริมด้วยเมล็ดฟ้าย 10% เท่ากับ 23.1 mg% และต่ำกว่า Keele and Roffer (1989) ที่รายงานค่าเฉลี่ยความเข้มข้น $\text{NH}_3\text{-N}$ ในชั่วโมงที่ 1, 3, 5 หลังให้อาหารในโคที่ได้รับอาหารข้นเสริมด้วยเมล็ดฟ้าย 12.7 และ 25.3% เท่ากับ 16.4 และ 22.2 mg% ตามลำดับ Horner et al. (1988) รายงานว่า

ความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ ในโรคที่ได้รับอาหารข้นเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย 15% เฉลี่ยในช่วงวันที่ 3, 6, 12 ชั่วโมงหลังให้อาหาร เท่ากับ 16.0 mg% อย่างไรก็ตามทุกทรีทเมนต์มีความเข้มข้นของ $\text{NH}_3\text{-N}$ เกิน 5.0 mg% ซึ่ง Satter and Slyter (1974); Roffler and Satter (1975) แนะนำว่า ระดับที่เหมาะสมต่อการสังเคราะห์จุลินทรีย์โปรตีนเท่ากับ 5.0 mg% Slyter et al. (1979) รายงานว่า ระดับ $\text{NH}_3\text{-N}$ ที่เหมาะสมเท่ากับ 2.2 mg% การเพิ่มสูงกว่าระดับนี้ไม่มีผลต่อปริมาณโปรตีนในรูเมน แต่ทั้งนี้ในอาหารต้องมีเยื่อใย (Crude fiber) ไม่เกิน 30% และมีโปรตีน 11-14% CP (1.8-2.2% ไนโตรเจน) ใกล้เคียงกับรายงานของ Mezmarich and Broderick (1981) รายงาน ค่าความเข้มข้น $\text{NH}_3\text{-N}$ ที่เหมาะสมเท่ากับ 8.5-13.8 mg%

4.6 ความเข้มข้นของยูเรีย-ไนโตรเจนในเลือด (blood urea nitrogen, BUN)

ค่าความเข้มข้นของ BUN เมื่อทำการตรวจวัดในช่วงวันที่ 0 หลังให้อาหารพบว่าในอาหารสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 มีค่าความเข้มข้นของ BUN เท่ากับ 12.2, 11.8, 12.2 และ 11.6 mg% ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างทางสถิติ ($P>0.05$) (ตารางที่ 7 และภาพที่ 10) มีแนวโน้มว่าในอาหารสูตรที่ 3 จะมีค่าความเข้มข้นของ BUN ในเลือดที่สูงกว่ากลุ่มอื่น เมื่อทำการตรวจวัดในช่วงวันที่ 4 หลังให้อาหาร พบว่า ในอาหารสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 จะมีค่าความเข้มข้นของ BUN เท่ากับ 13.2, 13.6, 13.9 และ 13.0 mg% ไม่มีความแตกต่างทางสถิติ ($P>0.05$) โดยอาหารสูตรที่ 3 มีแนวโน้มสูงกว่ากลุ่มอื่นค่าความเข้มข้นของ BUN จะสัมพันธ์กับผลผลิตของ BUN ในรูเมน (Wohlt et al., 1976) เช่นเดียวกับผลการทดลองครั้งนี้ ค่าความเข้มข้นของ BUN เมื่อตรวจวัดในช่วงวันที่ 0 มีค่า 12.2, 11.8, 12.2 และ 11.6 mg% ขณะที่ความเข้มข้นของ BUN มีค่า 7.9, 7.8, 7.6 และ 7.4 mg% ตามลำดับ และเมื่อตรวจวัดในช่วงวันที่ 4 ความเข้มข้นของ BUN มีค่า 13.2, 13.6, 13.9 และ 13.0 mg% ขณะที่ความเข้มข้นของ BUN มีค่า 10.3, 10.0, 9.5 และ 9.2 mg% ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ซึ่งมีผลสอดคล้องกับ Wanapat et al. (1982); Song and Kennelly (1990b); Warly et al. (1992); พิทยา (2536); ภาส (2538) จากค่าระดับความเข้มข้นของ BUN ในการทดลองครั้งนี้ มีระดับต่ำกว่าที่รายงานไว้โดย Coppock et al. (1985b) ซึ่งพบว่า ความเข้มข้นของ BUN ในสูตรอาหารที่เสริมด้วยเมล็ดฝ้ายระดับ 15 และ 30% ในอาหารทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 15.4 และ 18.1 mg% แต่เมื่อเทียบกับสูตรอาหารที่ไม่ได้เสริมด้วยเมล็ดฝ้าย พบว่ามีค่าใกล้เคียงกันคือเท่ากับ 13.3 mg% ความเข้มข้นของ BUN ในกระแสเลือดมีความเกี่ยวข้องกับระดับโปรตีนและการย่อยสลายในรูเมน และ BUN มีความเข้มข้นต่ำในสัตว์ที่เกิดความเครียดอันเนื่องมาจากความร้อน ซึ่งมีผลทำให้ปริมาณการกินได้ต่ำ (Beede and Callier, 1986)

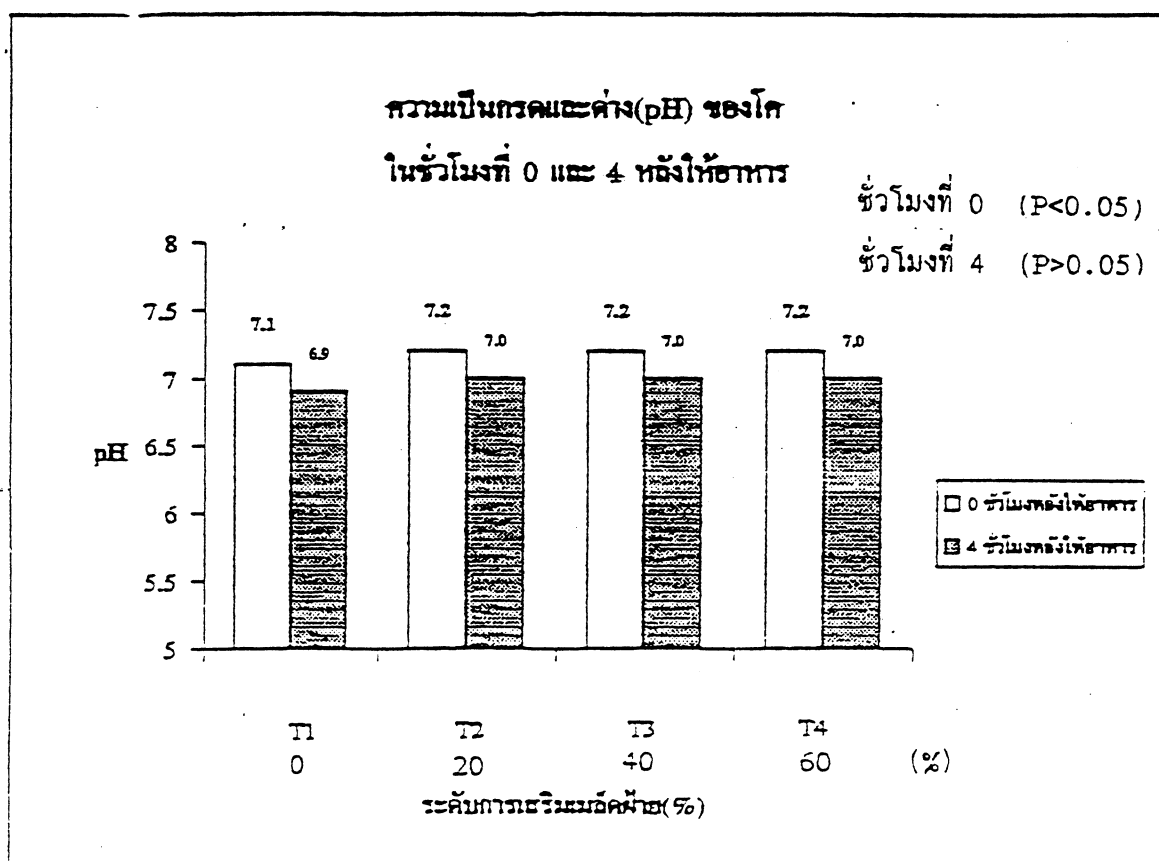
ค่าความเข้มข้นของ BUN ในช่วงวันที่ 4 หลังให้อาหารมีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงวันที่ 0 สอดคล้องกับรายงานของ กฤตพล (2535) ซึ่งรายงานว่า BUN ในเลือดมีความเข้มข้นเพิ่มสูงขึ้นที่ 2 ชั่วโมงหลังการให้อาหาร จากนั้นจะเริ่มลดลง ที่ 4 และ 6 ชั่วโมงหลัง

ตารางที่ 7 แสดงผลของการเสริมเมล็ดฝ้ายระดับต่างๆ ในสูตรอาหารขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลงของความเป็นกรดและต่าง (pH) แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (NH₃-N) ยูเรีย-ไนโตรเจนในเลือด (BUN) วัดที่ 0 และ 4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร

ข้อมูล	ระดับการเสริมเมล็ดฝ้าย (%)			$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$
	0	20	40	60
pH				
0 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	7.1 ^ก	7.2 ^ข	7.2 ^ข	7.2 $\pm$ 0.1
4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	6.9	7.0	7.0	7.0 $\pm$ 0.1
NH ₃ -N, mg%				
0 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	7.9 ^ก	7.8 ^{กข}	7.6 ^{กข}	7.7 $\pm$ 0.2
4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	10.3 ^ก	10.0 ^{กข}	9.5 ^{ขค}	9.7 $\pm$ 0.3
BUN, mg%				
0 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	12.2	11.8	12.2	11.9 $\pm$ 0.5
4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	13.2	13.6	13.9	13.4 $\pm$ 0.5

กขค ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรต่างกันบรรทัดเดียวกัน แสดงว่ามีความแตกต่างกันทางสถิติ (P<0.05)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean

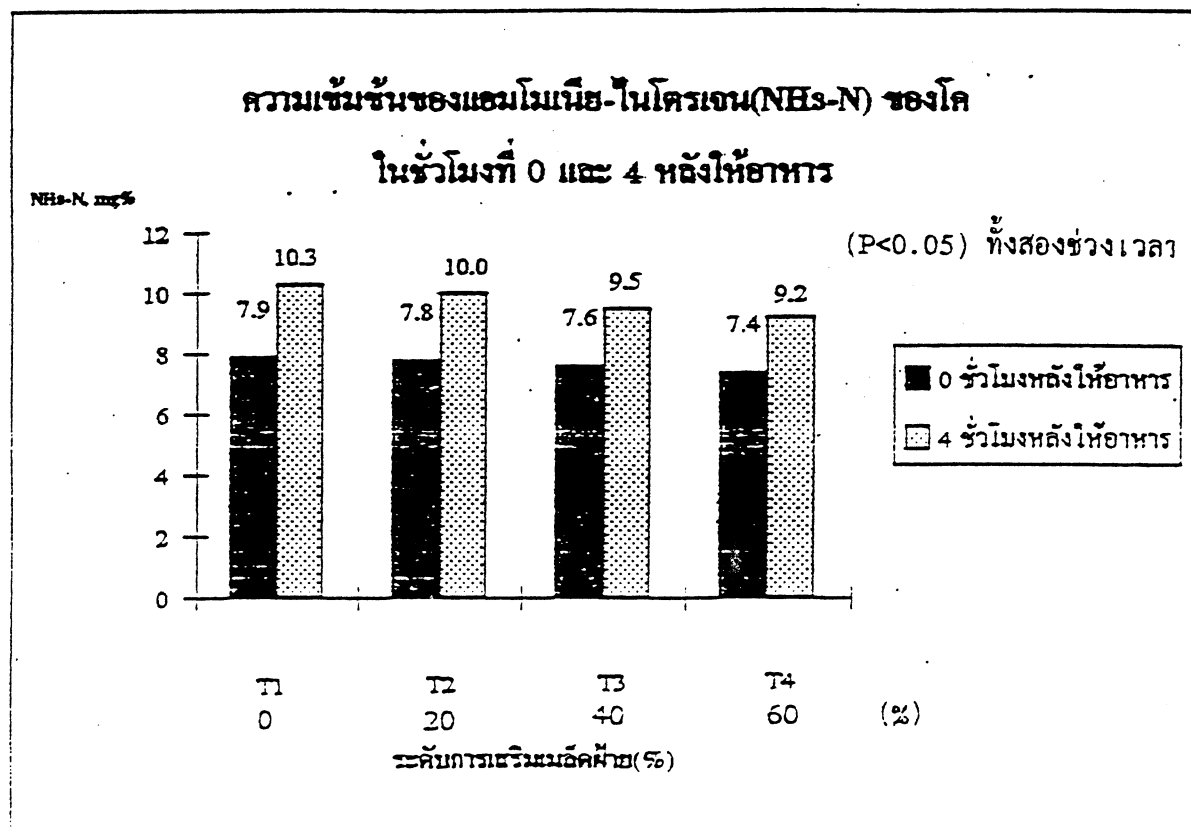
ภาพที่ 8 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความเป็นกรดและด่าง (pH) ของโคในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

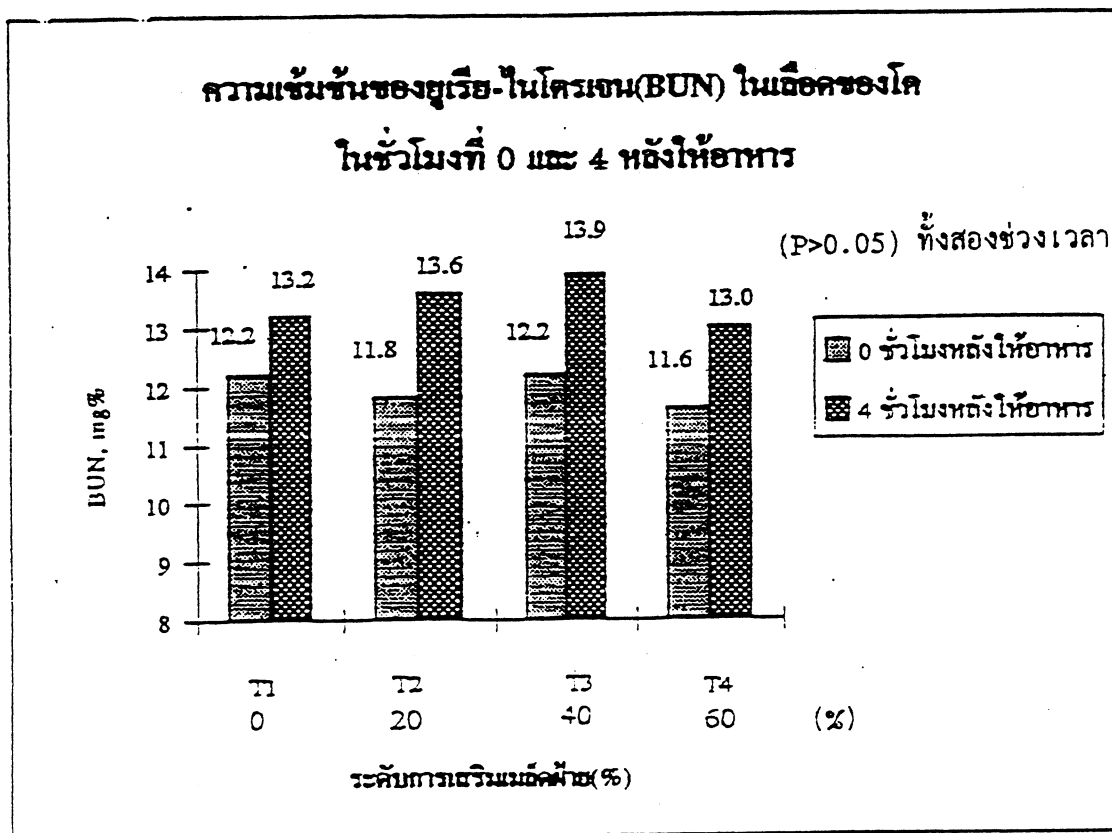
ภาพที่ 9 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของแอมโมเนีย-ไนโตรเจน ($\text{NH}_3\text{-N}$) ของโคในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

ภาพที่ 10 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของยูเรีย-ไนโตรเจนใน (BUN) เลือดของโคใน ชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

ให้อาหาร

4.7 ความเข้มข้นของกรดไขมันที่ระเหยได้ทั้งหมด (total volatile fatty acid, TVFA) และกรดไขมันที่ระเหยได้ (volatile fatty acid, VFA)

ผลการย่อยสลายอาหารพวกคาร์โบไฮเดรตในรูเมน โดยจุลินทรีย์ ทำให้ได้กรดอะซิติก กรดโพรพิอิก และกรดบิวทิริก การผลิตกรดไขมันที่ระเหยได้ผันแปรไปตามความสามารถในการหมักของสัตว์แต่ละตัว ชนิดของสัตว์ ชนิดของอาหาร ช่วงเวลาในการเก็บตัวอย่าง เป็นต้น สำหรับการทดลองครั้งนี้ได้นำรูเมนวิเคราะห์กรดไขมันที่ระเหยได้ โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ high pressure liquid chromatography (HPLC) ในชั่วโมงที่ 0 และ ชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหาร ผลการทดลองได้ผลดังนี้ (ดังแสดงในตารางที่ 8 และ ภาพที่ 11, 12, 13, 14, 15 ตามลำดับ)

4.7.1 กรดไขมันที่ระเหยได้ทั้งหมด (total volatile fatty acid, TVFA)

จากการตรวจวัดค่า ความเข้มข้นของ TVFA ในชั่วโมงที่ 0 หลังให้อาหาร พบว่า มีค่าเท่ากับ 61.2, 59.1, 59.5 และ 56.1 mM ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) โคที่รับอาหารสูตรที่ 1 มีความเข้มข้นของ TVFA สูงสุดและโคที่รับอาหารสูตรที่ 4 มีความเข้มข้นต่ำสุดเมื่อทำการตรวจวัดในชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหาร พบว่ามีค่าเท่ากับ 80.5, 77.0, 76.5 และ 75.3 mM ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) โคที่รับอาหารสูตรที่ 1 มีค่าความเข้มข้นสูงสุดและโคที่รับอาหารสูตรที่ 4 มีค่าความเข้มข้นต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากอาหารสูตรที่ 1 ไขมันสูงหลังเส้นสูงกว่าสูตรอื่น ซึ่งทำให้ย่อยสลายได้เร็วในอัตราที่สูงกว่า ขณะที่อาหารสูตรที่ 2, 3 และ 4 เสริมด้วยเมล็ดฟ้ายี่ 20, 40 และ 60% จะมีการย่อยสลายได้ช้ากว่า จากการวิเคราะห์พบว่าอาหารทั้ง 4 สูตรมี NDF เท่ากับ 22.7, 27.4, 28.7 และ 33.5% ตามลำดับ NDF เพิ่มขึ้นตามลำดับการเสริมด้วยเมล็ดฟ้ายี่ ซึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากปริมาณของฟ้ายี่ที่ติดมากับเมล็ดมีผลทำให้การผลิตกรด TVFA ช้ากว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอาหารสูตรที่ 1 อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบความเข้มข้นของ TVFA เมื่อชั่วโมงที่ 4 กับชั่วโมงที่ 0 หลังให้อาหาร พบว่าในชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหารมีความเข้มข้นสูงกว่า การให้อาหารวันละ 2 ครั้งจะทำให้การผลิต TVFA สูงสุดในระยะ 2-4 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะลดลงอย่างรวดเร็ว Pritchard and Males (1982) รายงานว่า เมื่อโคได้รับหญ้าแห้ง ให้กินแบบเต็มที่ ความเข้มข้นของ TVFA จะสูงที่สุดที่ 4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร และหลังจากนั้นจะลดลงอย่างรวดเร็วไปจนถึง 8 ชั่วโมงหลังให้อาหาร การให้อาหารหยายเยื่อใยสูงจะทำให้อัตราการผลิต TVFA ต่ำ และมีการดูดซึมเป็นไปอย่างช้าๆ

เมื่อพิจารณาถึงค่าความเข้มข้นของ TVFA ที่ผลิตได้กับค่า pH ดังแสดงในตารางที่ 7 จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ เมื่อค่าความเข้มข้นของ TVFA ในชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหาร มีค่าเท่ากับ 80.5, 77.0, 76.5 และ 75.3 mM ในขณะที่ ค่า pH มีค่าเท่ากับ 6.9, 7.0, 7.0 และ 7.0 ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ อธิบายได้ว่าเมื่อมี

การผลิต TVFA เพิ่มขึ้น pH ในรูเมนก็จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น pH จึงลดลงผันแปรในทางตรงกันข้ามกับค่าความเข้มข้นของ TVFA ที่ผลิตได้ (Mahadevan et al., 1982)

4.7.2 กรดอะซิติก (acetic acid, C₂)

จากการทดลอง พบว่า สัดส่วนความเข้มข้นของ C₂ ในหัวโรงแรงที่ 0 หลังให้อาหาร มีค่าเท่ากับ 69.4, 70.1, 70.1 และ 70.4% ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) เมื่อทำการตรวจวัดในหัวโรงแรงที่ 4 หลังให้อาหาร พบว่า สัดส่วนความเข้มข้นของ C₂ เท่ากับ 67.7, 69.0, 69.3 และ 69.5% มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 มีสัดส่วนของ C₂ ต่ำสุด ขณะที่สัดส่วนของ C₂ มีแนวโน้มสูงขึ้นตามระดับการเสริมด้วยเมล็ดฟ้าย ผลการทดลองนี้สอดคล้องกับ รายงานของ Keele and Roffler (1989); Anderson et al. (1979); Clark and Armentano (1993)

4.7.3 กรดโพรพิโอนิก (propionic, C₃)

จากการทดลอง พบว่า สัดส่วนความเข้มข้นของ C₃ ในหัวโรงแรงที่ 0 หลังให้อาหารมีค่าเท่ากับ 19.1, 18.4, 18.2 และ 18.2% ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ทั้งนี้ในสูตรอาหารที่เสริมด้วยเมล็ดฟ้ายมีแนวโน้มสัดส่วนของ C₃ ลดลงตามระดับการเสริม เมื่อทำการตรวจวัดในหัวโรงแรงที่ 4 หลังให้อาหาร พบว่า สัดส่วนความเข้มข้นของ C₃ เท่ากับ 19.6, 19.1, 19.1 และ 18.9% ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) โดยสูตรอาหารที่เสริมด้วยเมล็ดฟ้ายมีแนวโน้มสัดส่วนความเข้มข้นของ C₃ ลดลงไปในแนวเดียวกันกับในหัวโรงแรงที่ 0 หลังให้อาหาร

4.7.4 กรดบิวทีริก (iso-butyric acid และ n-butyric acid, C₄)

จากการทดลอง พบว่า สัดส่วนความเข้มข้นของ C₄ ในหัวโรงแรงที่ 0 หลังให้อาหารมีค่าเท่ากับ 9.2, 8.4, 8.3 และ 8.0% ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) อาหารสูตรที่ 1 มีสัดส่วนความเข้มข้นของ C₄ สูงกว่าอาหารสูตรอื่น ในสูตรอาหารที่เสริมด้วยเมล็ดฟ้ายมีแนวโน้มสัดส่วนของ C₄ ลดลงตามระดับการเสริม เมื่อทำการตรวจวัดในหัวโรงแรงที่ 4 หลังให้อาหารพบค่า สัดส่วนความเข้มข้นของ C₄ เท่ากับ 10.7, 9.8, 9.4 และ 9.4% มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โดยอาหารสูตรที่ 1 มีสัดส่วนความเข้มข้นสูงสุด สำหรับสูตรที่เสริมด้วยเมล็ดฟ้ายนั้น พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มว่าความเข้มข้นจะลดลงตามระดับของการเสริมเช่นเดียวกันกับในหัวโรงแรงที่ 0 หลังให้อาหาร

4.7.5 อัตราส่วนระหว่างกรดอะซิติกต่อกรดโพรพิโอนิก (C₂:C₃)

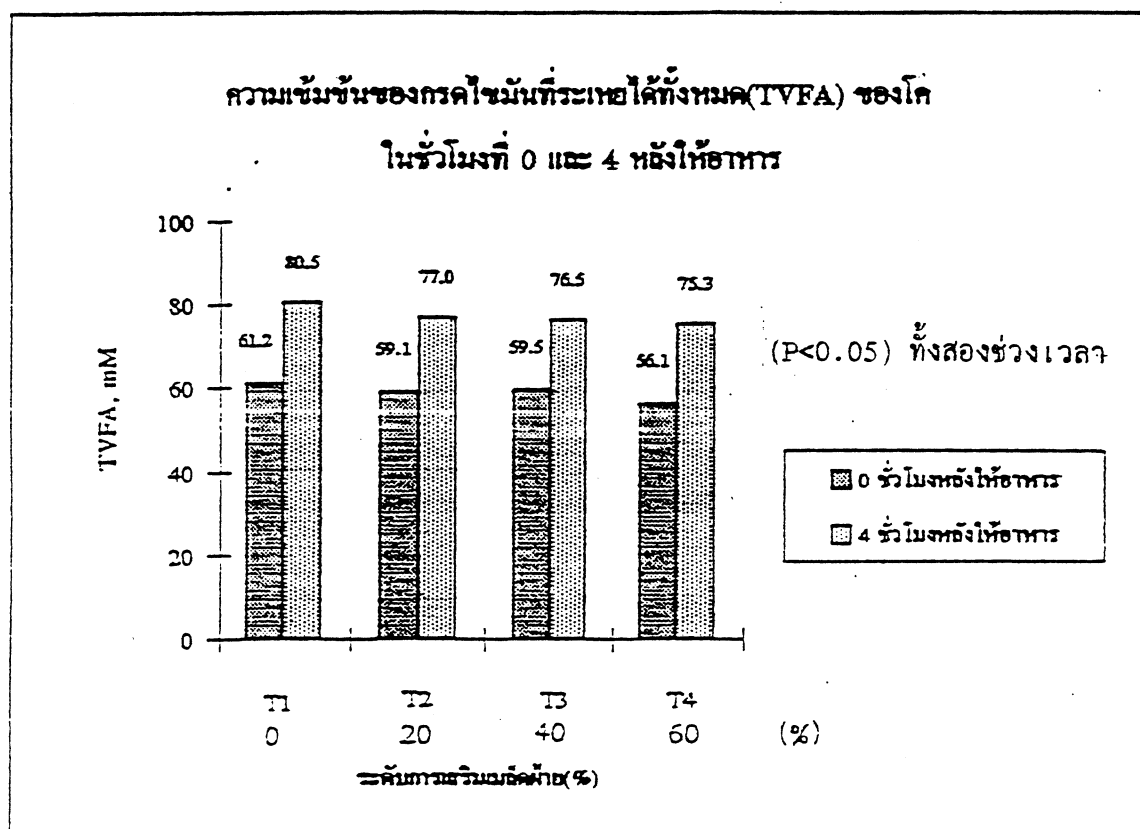
จากการทดลอง พบว่า อัตราส่วนระหว่าง C₂ ต่อ C₃ ในหัวโรงแรงที่ 0 หลังให้อาหารมีค่า

ตารางที่ 8 แสดงผลของการเสริมเมล็ดพืชระดับต่างๆ ในสูตรอาหารขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลง ของกรดไขมันที่ระเหยได้ทั้งหมด (TVFA) และ กรดไขมันที่ระเหยได้ (VFA) วัดที่ 0 และ 4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร

ข้อมูล	ระดับการเสริมเมล็ดพืช (%)			$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$
	0	20	40	
0 ชั่วโมงหลังให้อาหาร				
TVFA, mM	61.2 ^ก	59.1 ^ก	59.5 ^ก	58.9 $\pm$ 1.5
กรดอะซิติก (C ₂), %	69.4	70.1	70.1	70.1 $\pm$ 0.6
กรดโพรพิโอนิก (C ₃), %	19.1	18.4	18.2	18.5 $\pm$ 0.5
กรดบิวทีริก (C ₄), %	9.2	8.4	8.3	8.5 $\pm$ 0.2
C ₂ :C ₃	3.7	3.9	3.9	3.9 $\pm$ 0.1
4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร				
TVFA, mM	80.5 ^ก	77.0 ^{กข}	76.5 ^{กข}	77.3 $\pm$ 2.0
กรดอะซิติก (C ₂), %	67.7 ^ก	69.0 ^ก	69.3 ^ก	68.9 $\pm$ 0.5
กรดโพรพิโอนิก (C ₃), %	19.6	19.1	19.1	19.3 $\pm$ 0.5
กรดบิวทีริก (C ₄), %	10.7 ^ก	9.8 ^ก	9.4 ^ก	9.8 $\pm$ 0.4
C ₂ :C ₃	3.5	3.6	3.6	3.6 $\pm$ 0.1

กข ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรต่างกันในบรรทัดเดียวกัน แสดงว่ามีความแตกต่างกันทางสถิติ (P<0.05)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean

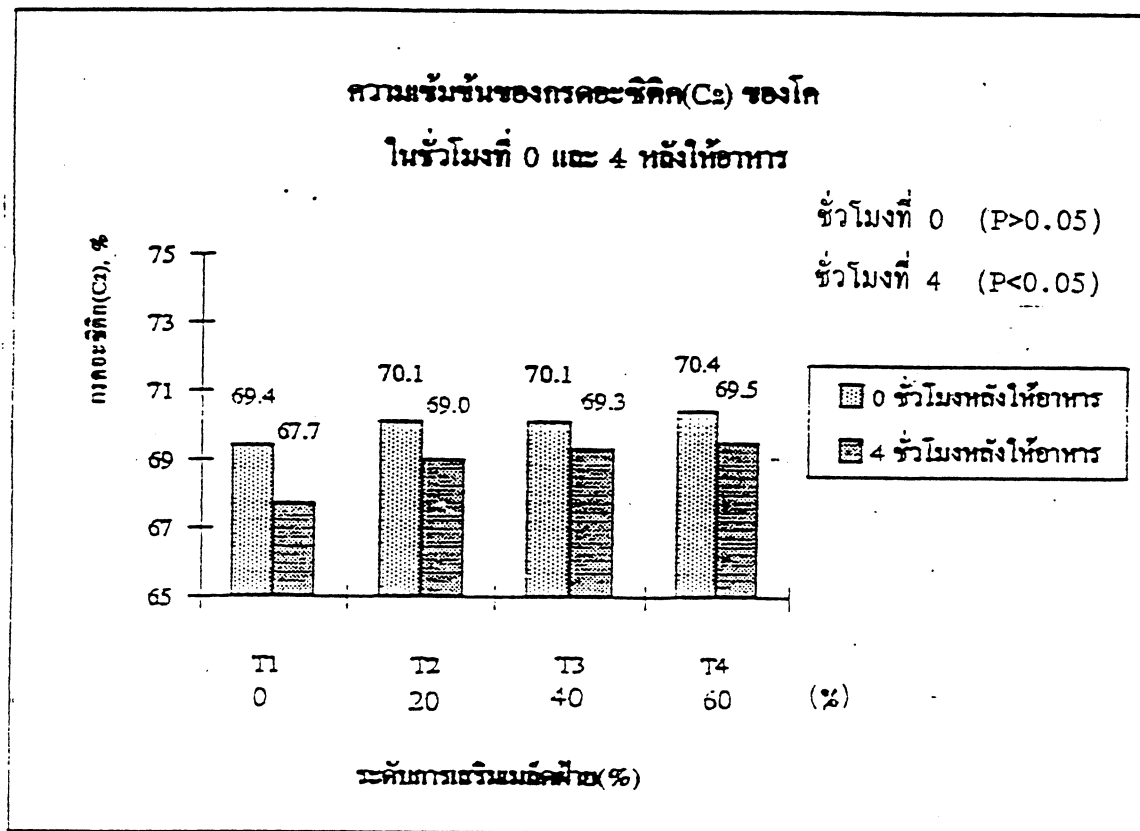
ภาพที่ 11 กราฟแสดงค่าความเข้มข้นของกรดไขมันที่ระเหยได้ทั้งหมด (TVFA) ของโค
ในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

ภาพที่ 12 กราฟแสดงค่าความเข้มข้นของกรดอะซิติก (C₂) ของโค

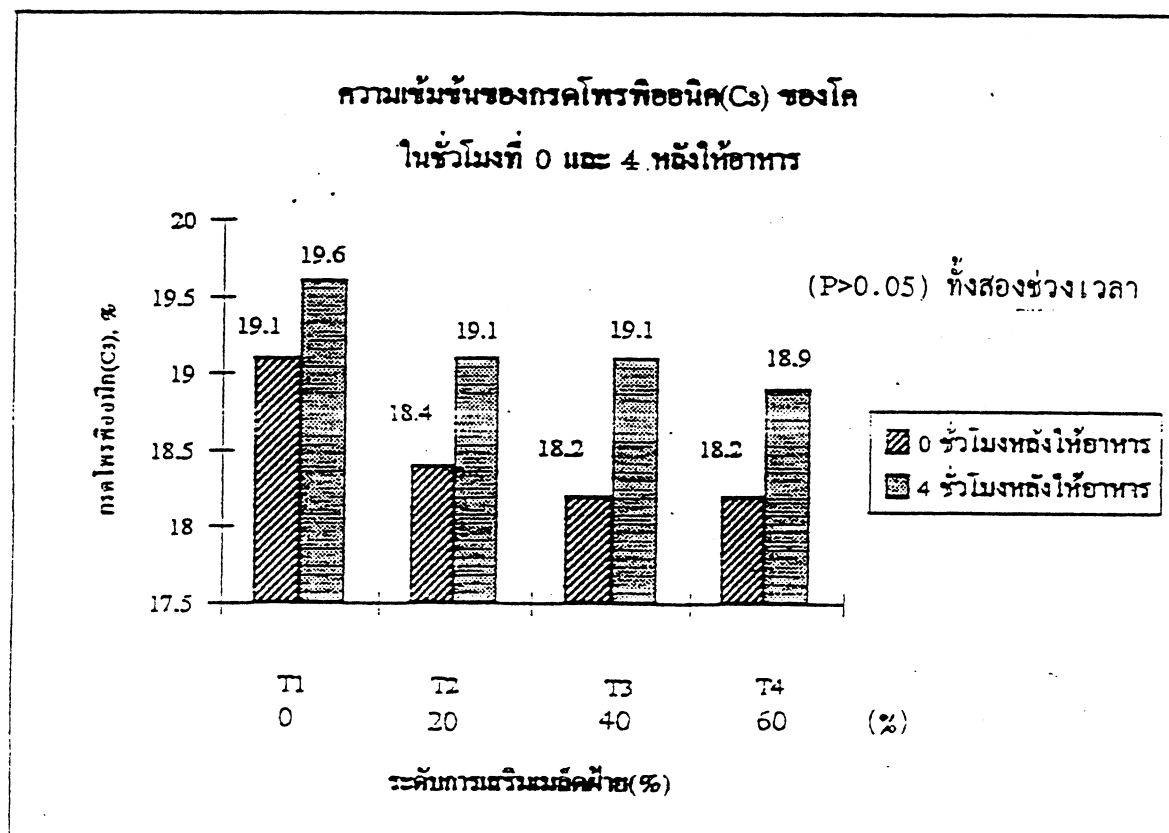
ในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ฝ้าย

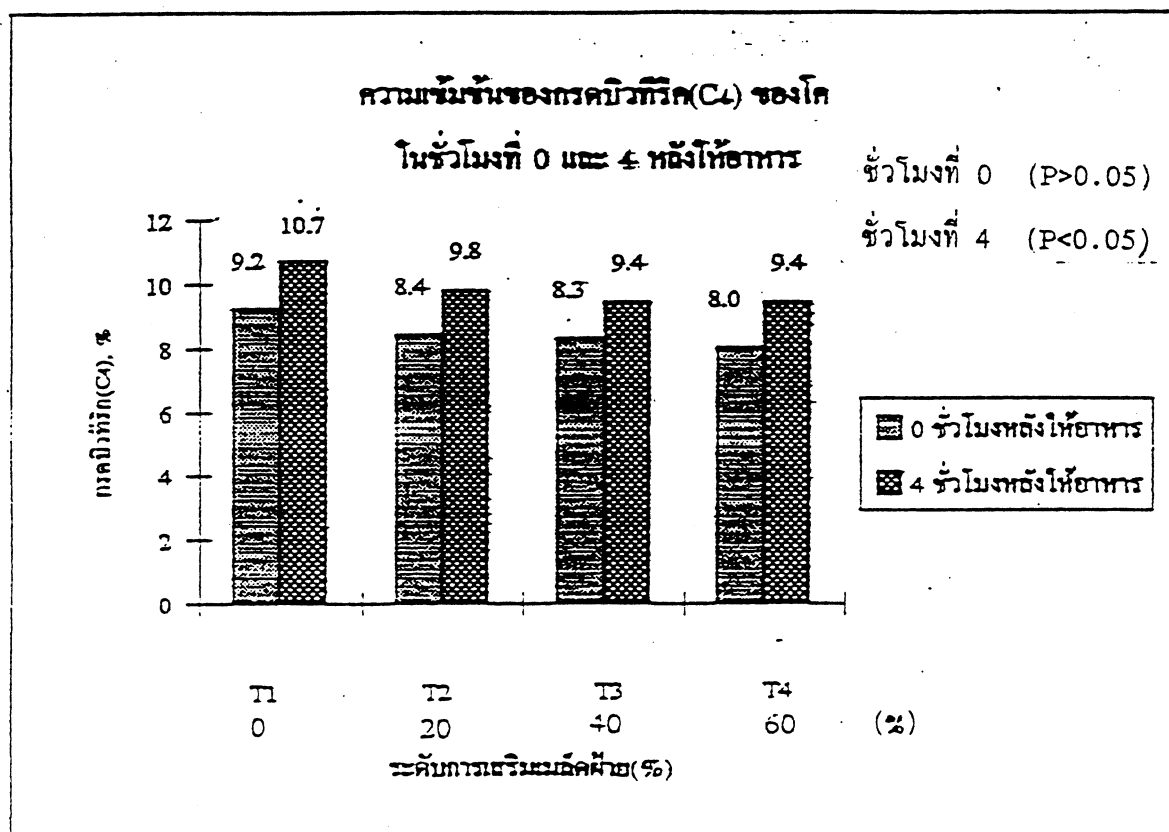
T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ฝ้าย 60 %

ภาพที่ 13 กราฟแสดงค่าความเข้มข้นของกรดโทรฟิออนิก (C₃) ของโค
ในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร
T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย
T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %
T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %
T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

ภาพที่ 14 กราฟแสดงค่าความเข้มข้นของกรดบิวทีริก (C₄) ของโค

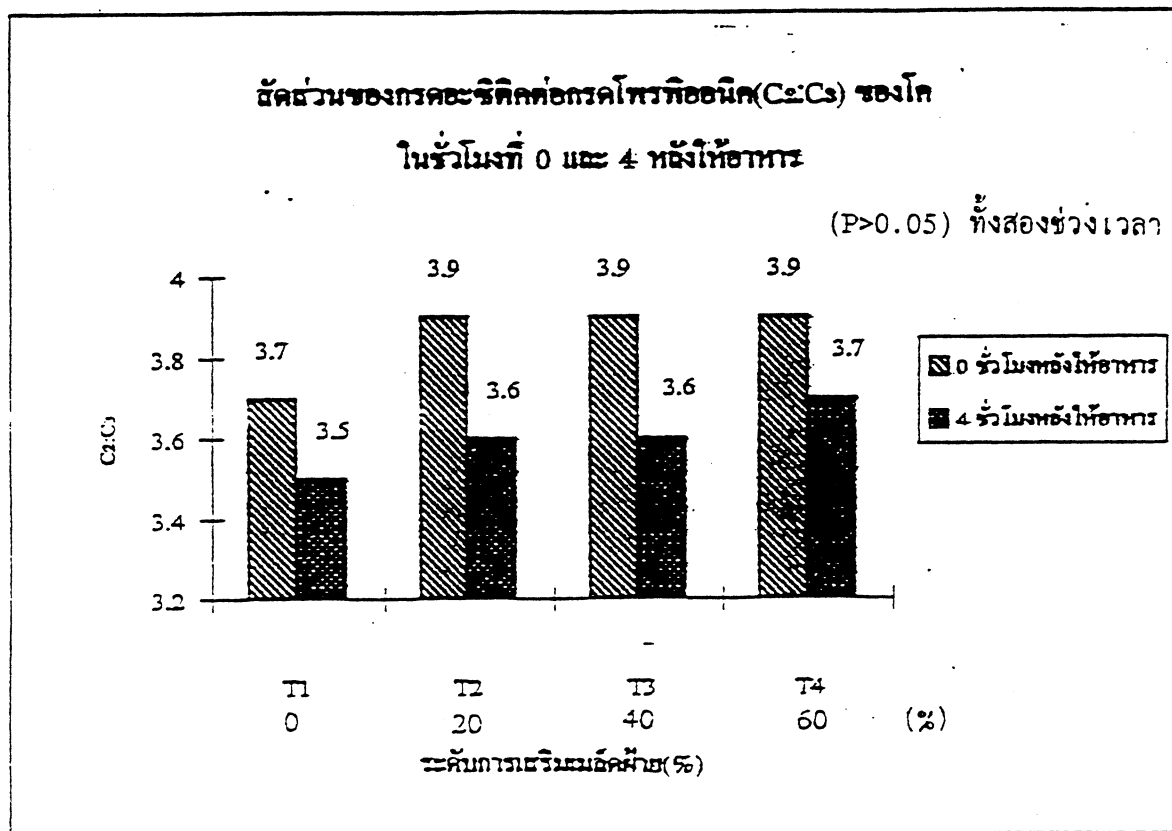
ในช่วงเวลาที่ 0 และ 4 ชั่วโมงให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฟ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฟ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฟ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฟ้าย 60 %

ภาพที่ 15 กราฟแสดงสัดส่วนของกรดอะซิติกต่อกรดโพรพิโอนิก (C₂:C₃) ของโค

ในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

เฉลี่ยเท่ากับ 3.7, 3.9, 3.9 และ 3.9 ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) สัตส่วนของ C_2 ต่อ C_3 มีแนวโน้มสูงขึ้นตามระดับการเสริมเมล็ดฝ้าย และที่ 4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.5, 3.6, 3.6 และ 3.7 ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) โดยสัดส่วนมีแนวโน้มสูงขึ้นตามระดับการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย

จากการทดลองพบสรุปได้ว่า ความเข้มข้นของ TVFA เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างอาหารสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 นั้น อาหารสูตรที่ 1 มีความเข้มข้นของ TVFA สูงกว่าสูตรที่เสริมด้วยเมล็ดฝ้ายทั้งนี้เนื่องจากอาหารสูตรที่ 1 มีปริมาณของ NDF น้อยกว่าสูตรอื่น มีการย่อยสลายในรูเมนได้เร็วกว่าดังได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น เมื่อพิจารณาถึงความเข้มข้นของ VFA พบว่า สูตรอาหารที่เสริมด้วยเมล็ดฝ้ายมีความเข้มข้นของ C_2 เพิ่มขึ้นและความเข้มข้นของ C_3 และ C_4 ลดลง ส่งผลให้อัตราส่วนของ C_2 ต่อ C_3 สูงขึ้นตามระดับของการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย จากผลการทดลองนี้สอดคล้องกับ Malcolm and Kiesling (1990) ที่รายงานไว้ โดยพบว่า การใช้เมล็ดฝ้าย 10% ในสูตรอาหารข้นเนื้อสัตว์ส่วนของ C_2 จะเพิ่มขึ้นจาก 67.9% เป็น 68.8% ใน 4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร ขณะที่ C_3 ลดลงจาก 17.0% เป็น 16.2% สัตส่วนของ C_2 ต่อ C_3 เท่ากับ 4.2 Zinn and Plascencia (1993) รายงานว่าการเสริมเมล็ดฝ้ายระดับ 20% ในสูตรอาหารทั้งหมดของโคเนื้อ เมื่อตรวจวัดที่ 4 ชั่วโมงหลังให้อาหารมีสัดส่วนของ C_2 เพิ่มขึ้น ขณะที่ C_3 ลดลง อัตราส่วนของ C_2 ต่อ C_3 เท่ากับ 1.9 ซึ่งน้อยกว่าการทดลองนี้ อาจเนื่องมาจากใช้อาหารข้นในระดับสูง (80% ของอาหารทั้งหมด) Keele and Roffler (1989) รายงานว่า การใช้เมล็ดฝ้ายในโคแท้งนมที่ระดับ 12.7 และ 25.3% และทำการตรวจวัดในชั่วโมงที่ 1, 3 และ 5 หลังการให้อาหาร มีค่าเฉลี่ยอัตราส่วนของ C_2 ต่อ C_3 เท่ากับ 3.7 และ 4.0 ซึ่งอัตราส่วนเพิ่มขึ้นตามระดับการของการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย โดยให้ผลใกล้เคียงกับการทดลองนี้ Clark and Armentano (1993) ศึกษาผลของ NDF ในเมล็ดฝ้ายที่ระดับการใช้ 12.9% ของอาหารทั้งหมด พบว่า สัตส่วนของ C_2 ต่อ C_3 เพิ่มขึ้น Horner et al. (1988) รายงานว่า การใช้เมล็ดฝ้าย 15% ในสูตรอาหารทั้งหมดของโคแท้งนม เก็บตัวอย่างของเหลวรูเมนมาทำการตรวจวัดในชั่วโมงที่ 3, 6 และ 12 ชั่วโมงหลังให้อาหาร พบว่า ความเข้มข้นของ C_2 เพิ่มขึ้น ขณะที่ C_3 ลดลงตามระยะเวลาของการให้อาหาร โดยกรดอะซิติกมีความเข้มข้นเพิ่มขึ้นจากชั่วโมงที่ 3 จนถึงชั่วโมงที่ 6 หลังให้อาหาร โดยให้เหตุผลในส่วนนี้ว่าปุ๋ยฝ้ายที่ติดมากับเมล็ดนั้นมีการจัดลำดับกันเป็นชั้น ๆ ภายในรูเมนทำให้มีการขยอกกลับเพื่อทำการเคี้ยวเอื้องใหม่

4.8 ประชากรของจุลินทรีย์ในรูเมน

โดยทั่วไปแล้วการที่จุลินทรีย์ในรูเมนจะเข้าย่อยสลาย หรือใช้ประโยชน์จากอาหารได้อย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ คือ จะต้องมีการประชากรของจุลินทรีย์อยู่อย่างพอเพียงและคงที่ มีการเกาะยึดติดกับผิวของอาหารเยื่อใยเป็นเวลาที่เหมาะสม

ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบทางเคมี เหมาะสมต่อการเข้าย่อยสลายและใช้ประโยชน์ มีอัตราการย่อยสลายจากอนุภาคใหญ่เป็นอนุภาคเล็กในอัตราการเร็วสูง เป็นต้น สำหรับการทดลองครั้งนี้ได้นำน้ำรูเมน มาตรวจนับจำนวนของจุลินทรีย์ในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร ผลการทดลองได้ผลดังนี้(แสดงในตารางที่ 9 และ ภาพที่ 16, 17)

4.8.1 ประชากรของแบคทีเรียในรูเมน

จากการตรวจนับจำนวนประชากรของแบคทีเรียในชั่วโมงที่ 0 หลังให้อาหาร พบว่า มีจำนวนประชากรเฉลี่ยเท่ากับ 1.6, 1.5, 1.6 และ 1.5 ($\text{cell} \times 10^9/\text{ml}$) ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ซึ่งจำนวนประชากรของแบคทีเรียเฉลี่ยในทุกทรีทเมนต์ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) เมื่อทำการตรวจวัดในชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหาร พบว่าจำนวนประชากรของแบคทีเรียเฉลี่ยเท่ากับ 1.9, 2.0, 1.9 และ 1.9 ($\text{cell} \times 10^9/\text{ml}$) ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) เมื่อเปรียบเทียบจำนวนประชากรของแบคทีเรีย ในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร พบว่าจำนวนของแบคทีเรียเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาของการให้อาหาร ซึ่งการเพิ่มจำนวนของแบคทีเรียสอดคล้องกับสภาพ pH และความเข้มข้นของ NH_3 -N ภายในรูเมน จะเห็นได้ว่าโคที่ได้รับอาหารสูตรต่างๆ นั้น มีสภาพนิเวศน์วิทยาภายในรูเมนที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานของแบคทีเรีย จากผลการทดลองนี้มีจำนวนประชากรของแบคทีเรียสูงกว่าที่รายงานไว้โดย Pradhan (1994) พบว่าโคที่ได้รับอาหารเยื่อใยสูง มีระดับปรตีน 8-10% มีจำนวนประชากรของแบคทีเรียเท่ากับ $13.2 (\text{cell} \times 10^8 \text{ ml})$ ซึ่งความแตกต่างในจำนวนประชากรของแบคทีเรีย มีหลายปัจจัยดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้การเจริญเติบโตของแบคทีเรียต่างไปจากการทดลองอื่นๆ

4.8.2 ประชากรของโปรโตซัวในรูเมน

จากการตรวจนับจำนวนประชากรของโปรโตซัวในชั่วโมงที่ 0 หลังให้อาหาร พบว่า มีจำนวนประชากรของโปรโตซัวเฉลี่ยเท่ากับ 1.3, 1.2, 1.2 และ 1.2 ($\text{cell} \times 10^5/\text{ml}$) ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 1 มีแนวโน้มของประชากรโปรโตซัวสูงกว่ากลุ่มอื่น เมื่อทำการตรวจนับในชั่วโมงที่ 4 หลังให้อาหาร พบว่า จำนวนประชากรของโปรโตซัวเฉลี่ยเท่ากับ 1.4, 1.4, 1.4 และ 1.3 ($\text{cell} \times 10^5/\text{ml}$) ในสูตรอาหารที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 4 มีแนวโน้มของประชากรโปรโตซัว ต่ำกว่ากลุ่มอื่น ขณะที่โคในกลุ่มได้รับอาหารสูตรที่ 1, 2 และ 3 มีจำนวนประชากรโปรโตซัว เฉลี่ยใกล้เคียงกัน และจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการให้อาหาร ผลการทดลองนี้ใกล้เคียงกับรายงานของ Horner et al. (1988) ที่พบว่า จำนวนประชากรของโปรโตซัวในโคนม เมื่อได้รับอาหารที่เสริมด้วยเมล็ดฝ้ายระดับ 15% ของสูตรอาหารทั้งหมดมีจำนวนประชากรของโปรโตซัว เฉลี่ย $1.3 (\text{cell} \times 10^5/\text{ml})$

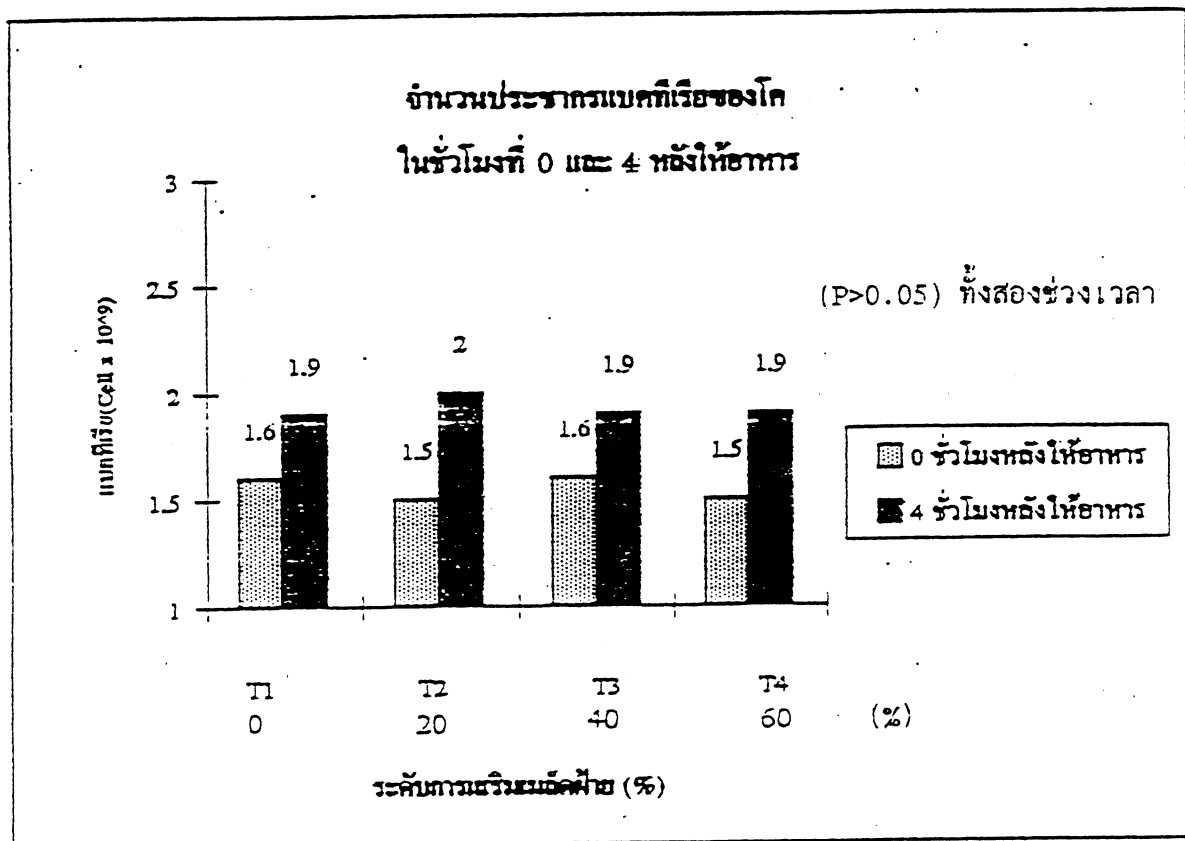
เมื่อพิจารณาถึงจำนวนประชากรของจุลินทรีย์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ภายในระยะเวลาการ

ตารางที่ 9 แสดงผลของการเสริมเมล็ดฝ้ายระดับต่างๆ ที่มีต่อปริมาณของจุลินทรีย์ในแรมที่ 0 และ 4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร

ข้อมูล	ระดับการเสริมเมล็ดฝ้าย (%)				$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$	ระดับความแตกต่างทางสถิติ
	0	20	40	60		
จำนวนแบคทีเรียทั้งหมด (cellx10 ⁹)						
0 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	1.6	1.5	1.6	1.5	1.6 ± 0.1	NS
4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	1.9	2.0	1.9	1.9	1.9 ± 0.1	NS
จำนวนโปรโตซัวทั้งหมด (cellx10 ⁵)						
0 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	1.3	1.2	1.2	1.2	1.2 ± 0.1	NS
4 ชั่วโมงหลังให้อาหาร	1.4	1.4	1.4	1.3	1.3 ± 0.1	NS

NS = ไม่มีความแตกต่างทางสถิติ (P>0.05)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean.

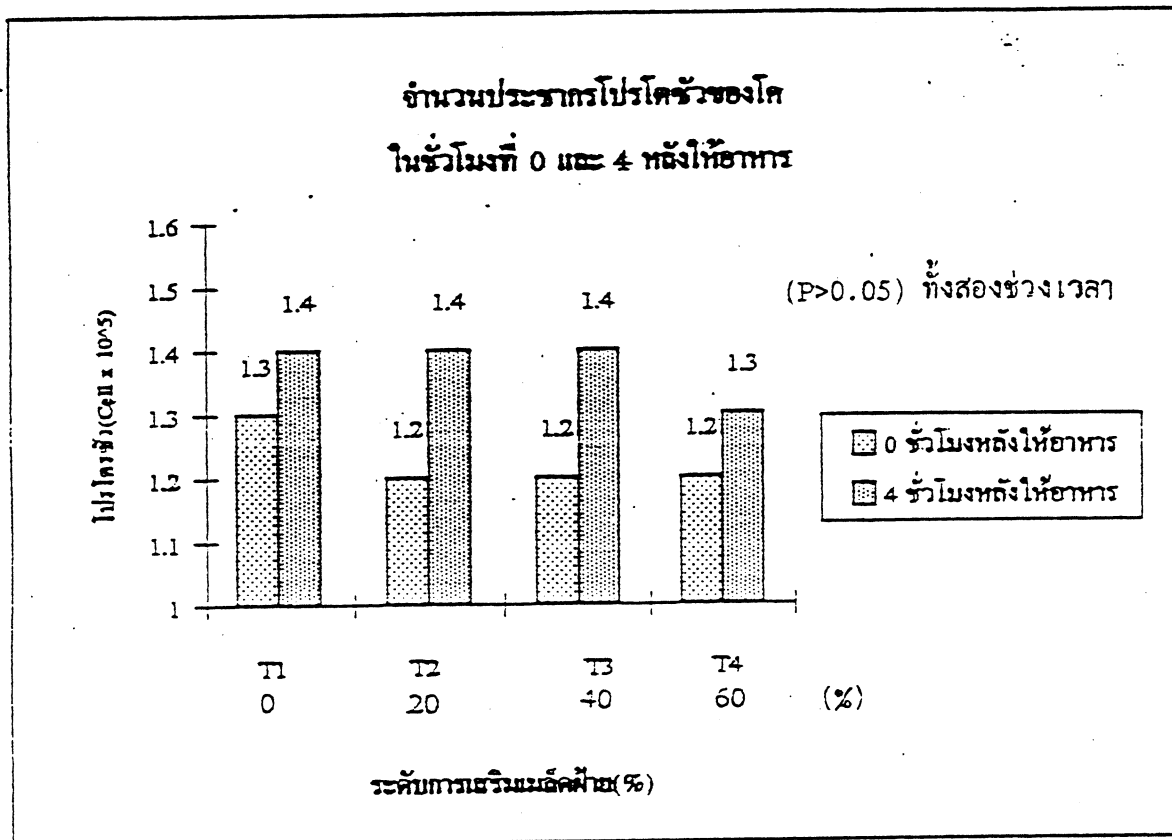
ภาพที่ 16 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยจำนวนประชากรแบคทีเรียของโคในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมลลิคฟ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมลลิคฟ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมลลิคฟ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมลลิคฟ้าย 60 %

ภาพที่ 17 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยจำนวนประชากรโปรโตซัวของโคในชั่วโมงที่ 0 และ 4 หลังให้อาหาร

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฝ้าย

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฝ้าย 60 %

อาหารนั้น จะเป็นสิ่งบ่งชี้ให้ทราบว่า มีการย่อยได้ของเยื่อใยเพิ่มขึ้น และกลุ่มจุลินทรีย์ที่น่าจะมีบทบาทสำคัญได้แก่ กลุ่มที่ใช้ประโยชน์จากเซลลูโลส และเฮมิเซลลูโลส เนื่องจากจุลินทรีย์กลุ่มนี้สามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพ pH ที่เป็นกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองนี้ ที่ pH ในทุกทรีทเมนต์ ในช่วงวันที่ 4 หลังให้อาหาร อยู่ในช่วง 6.9-7.0 อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์จากอาหาร จะมีประสิทธิภาพแตกต่างกัน นอกจากจะขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรของจุลินทรีย์ภายในรูเมนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีก ได้แก่ ความจุของระบบทางเดินอาหารของสัตว์แต่ละตัว อัตราการไหลผ่านของอาหารและความสามารถในการดูดซึมโภชนา (Devendra, 1989; Leng, 1989; Wanapat, 1989)

4.9 การเพิ่มน้ำหนักตัว อัตราการเจริญเติบโตและประสิทธิภาพการใช้อาหาร

โคที่ใช้ในการทดลองมีน้ำหนักเริ่มต้นในทรีทเมนต์ที่ 1, 2, 3 และ 4 เท่ากับ 279.7, 281.7, 282.3 และ 283.7 กิโลกรัม ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) (ดังแสดงในตารางที่ 10) เมื่อทดลองครบ 120 วัน พบว่าโคมีน้ำหนักสุดท้ายเท่ากับ 393.5, 387.7, 386.7 และ 375.5 กิโลกรัม ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โดยโคกลุ่มที่ 1, 2, 3 มีน้ำหนักสุดท้าย ใกล้เคียงกัน และโคในกลุ่มที่ 4 มีน้ำหนักสุดท้ายต่ำสุด มีน้ำหนักเพิ่มทั้งหมดเท่ากับ 113.8, 106.0 104.3 และ 91.8 กิโลกรัม มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โคทรีทเมนต์ที่ 4 มีน้ำหนักเพิ่มต่ำสุด

สำหรับอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวันนั้น พบว่า มีค่าเท่ากับ 948.0, 883.0, 869.0, 765.0 กรัม./วัน ในโคทรีทเมนต์ที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โคในกลุ่มที่ 1 มีแนวโน้มอัตราการเจริญเติบโตต่อวันสูงกว่าโคกลุ่มอื่น โคในกลุ่มที่ 2 และ 3 มีอัตราการเจริญเติบโตใกล้เคียงกันและแตกต่างไปจากโคในกลุ่มที่ 4 ซึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำสุด (ดังแสดงในตารางที่ 10 ภาพที่ 18)

ประสิทธิภาพการใช้อาหารในโคกลุ่มที่ 1, 2, 3 และ 4 มีค่าเท่ากับ 9.5, 10.1, 10.2 และ 11.0 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โดยโคในกลุ่มที่ 1 มีประสิทธิภาพการใช้อาหารดีกว่ากลุ่มอื่น โคในกลุ่มที่ 2 และ 3 มีประสิทธิภาพการใช้อาหาร ใกล้เคียงกัน และแตกต่างจากโคในกลุ่มที่ 4 ซึ่งมีประสิทธิภาพในการใช้อาหารต่ำสุด (ดังแสดงในตารางที่ 10 ภาพที่ 19)

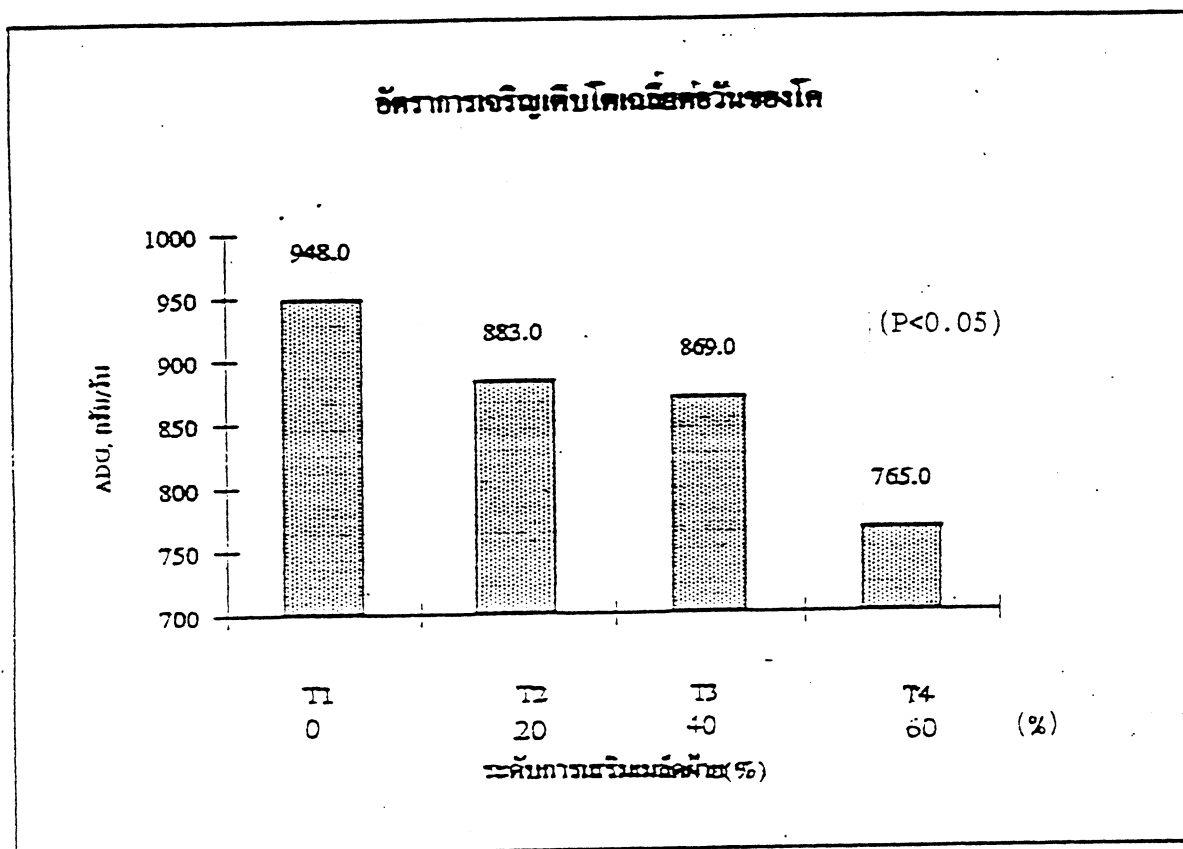
ผลการทดลองนี้สอดคล้องกับรายงานของ Brosh et al. (1989) ซึ่งพบว่า การเสริมเมล็ดฟ้ายี่ระดับ 0, 120, 180 และ 240 กรัม/กิโลกรัม ของอาหารทั้งหมด โคมีอัตราการเจริญเติบโตเท่ากับ 1,155, 1,120, 1,025 และ 1,013 กรัม/วัน ตามลำดับ ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตมีแนวโน้มลดลงตามระดับการเสริมเมล็ดฟ้าย โดยการเสริมที่ระดับ 180 และ 240 กรัม/กิโลกรัม มีอัตราการเจริญเติบโตใกล้เคียงกันและต่ำกว่ากลุ่มอื่น Preston and Bartle (1989) รายงานว่า โคขุนที่ได้รับเมล็ดฟ้ายในระดับ 15% ในสูตรอาหารหรือน้อยกว่ามีประสิทธิภาพการใช้อาหารและอัตราการเจริญเติบโตดีกว่ากลุ่มควบคุม ถ้าเสริมในระดับมากกว่า

ตารางที่ 10 แสดงผลของการเสริมเมล็ดฝ้ายระดับต่างๆที่มีต่อการเพิ่มน้ำหนัก อัตราการเจริญเติบโตและประสิทธิภาพการให้อาหาร

ข้อมูล	ระดับของการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย (%)				$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$
	0	20	40	60	
น้ำหนักมีชีวิต (กก.)					
- เริ่มต้น	279.7	281.7	282.3	283.7	281.8 $\pm$ 2.8
- สุดท้าย	393.0 ^ก	387.7 ^ก	386.7 ^ก	375.5 ^ข	385.8 $\pm$ 4.8
น้ำหนักเพิ่มทั้งหมด (กก.)	113.8 ^ก	106.0 ^ก	104.3 ^ก	91.8 ^ข	104.0 $\pm$ 4.8
ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง (วัน)	120	120	120	120	-
อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย/วัน (กรัม/วัน)	948.0 ^ก	883.0 ^ก	869.0 ^{กข}	765.0 ^ข	866.0 $\pm$ 0.1
ประสิทธิภาพการให้อาหาร	9.5 ^ก	10.1 ^{กข}	10.2 ^{กข}	11.0 ^ข	10.2 $\pm$ 0.5

กข ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรต่างกันเบรทัดเดียวกันแสดงว่ามีความแตกต่างกันทางสถิติ (P<0.05)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean

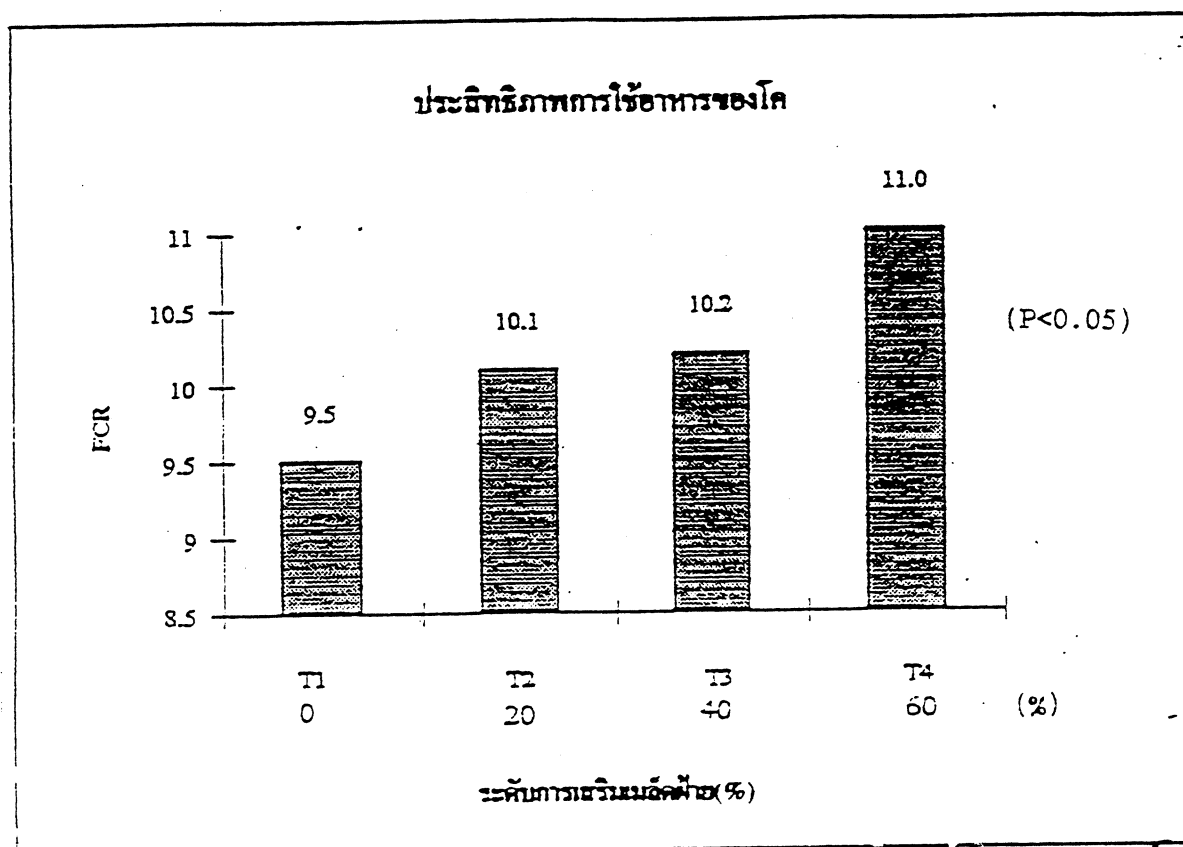
ภาพที่ 18 กราฟแสดงอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย/วัน (กรัม./วัน) ของโค

T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดพืช

T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดพืช 20 %

T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดพืช 40 %

T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดพืช 60 %

ภาพที่ 19 กราฟแสดงประสิทธิภาพการใช้อาหารของโค

- T1 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่ไม่เสริมเมล็ดฟ้าย
 T2 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฟ้าย 20 %
 T3 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฟ้าย 40 %
 T4 = เลี้ยงด้วยฟางข้าว+อาหารข้นที่เสริมเมล็ดฟ้าย 60 %

หรือเท่ากับ 20% ประสิทธิภาพการใช้อาหารและอัตราการเจริญเติบโตจะลดลง นอกจากนี้ยังให้ข้อสังเกตอีกว่าที่ระดับการเสริม 25% ในสูตรอาหารนั้นเริ่มมีอาการท้องเสีย สำหรับการทดลองนี้ไม่พบอาการดังกล่าวเช่นเดียวกับ Huerta-leidenz et al.(1991) รายงานว่าการเสริมเมลิคฟ้ายในระดับ 0, 15 และ 30% ในสูตรอาหาร อัตราการเจริญเติบโตไม่แตกต่างกัน แต่ที่ระดับ 15% มีแนวโน้มสูงกว่ากลุ่มอื่น

4.10 ลักษณะซาก

เมื่อครบกำหนดการทดลองที่ 120 วัน ได้ทำการชำแหละโคเพศผู้แบบซาก เพื่อทำการศึกษาซาก ซึ่งผลการศึกษาข้อมูลของซากจากการทดลองแสดงไว้ในตารางที่ 11 และ 12 พบว่าโคเพศผู้ในกลุ่มที่ 1, 2, 3 และ 4 มีน้ำหนักเริ่มต้นเท่ากับ 282.0, 284.0, 282.3 และ 282.0 กิโลกรัมตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) เมื่อสิ้นสุดการทดลองมีน้ำหนักสุดท้ายก่อนชำแหละเท่ากับ 388.7, 389.7, 387.3 และ 374.7 กิโลกรัม ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โดยโคกลุ่มที่ 1, 2 และ 3 มีน้ำหนักสุดท้ายก่อนชำแหละใกล้เคียงกันและโคกลุ่มที่ 4 มีน้ำหนักต่ำสุด น้ำหนักซากอุ่นเท่ากับ 234.0, 223.7, 223.5 และ 212.9 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โคกลุ่มที่ 1 มีแนวโน้มน้ำหนักซากอุ่นสูงกว่ากลุ่มอื่นขณะที่โคกลุ่มที่ 2 และ 3 มีน้ำหนักใกล้เคียงกัน สำหรับโคกลุ่มที่ 4 มีน้ำหนักต่ำสุด น้ำหนักซากเย็นเท่ากับ 224.5, 216.7, 218.8 และ 206.7 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) มีเปอร์เซ็นต์ซากอุ่นเท่ากับ 60.2, 57.7, 57.4 และ 56.8 ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) แต่โคในกลุ่มที่ 1 มีแนวโน้มของเปอร์เซ็นต์ซากอุ่นสูงกว่าโคในกลุ่มอื่น พื้นที่หน้าตัดสันเท่ากับ 64.4, 63.3, 62.2 และ 58.8 ตารางเซนติเมตร ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) โคในกลุ่มที่ 4 มีแนวโน้มของพื้นที่หน้าตัดสันต่ำกว่ากลุ่มอื่น

จากการศึกษาลักษณะซากพบว่า โคทุกกลุ่มมีเปอร์เซ็นต์ของซากอุ่นใกล้เคียงกับที่รายงานไว้โดย สุพจน์ และคณะ (2533); ธวัชชัย และคณะ (2534) มีพื้นที่หน้าตัดสันนอกใกล้เคียงกับรายงานของ สารกิจ และคณะ (2533) แต่ต่ำกว่าของสุพจน์ และคณะ (2533) ผลการทดลองนี้ พบว่าพื้นที่หน้าตัดสันนอกในโคกลุ่มที่ 1 มีแนวโน้มสูงกว่าโคในกลุ่มที่เลี้ยงด้วยเมลิคฟ้าย ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Huerta-leidenz et al. (1991) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโคในกลุ่มที่ 1 มีอัตราการเจริญเติบโตและประสิทธิภาพการใช้อาหารดีกว่ากลุ่มอื่นดังนั้นการนำใช้ประโยชน์จากโภชนาการเพื่อนำไปสร้างเป็นกล้ามเนื้อและส่วนประกอบของอวัยวะต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.11 ส่วนประกอบทางเคมีของเนื้อโค

การทดลองนี้ได้ทำการสุ่มเนื้อสันนอกของซากโคเพศผู้ นำไปวิเคราะห์ส่วนประกอบทาง

ตารางที่ 11 แสดงผลของการศึกษาโรคพืชที่ได้รับเมล็ดฝ้ายในระดับต่าง ๆ

ข้อมูล	ระดับของการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย (%)				$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$
	0	20	40	60	
จำนวนโรคเข้าบ้านและ (ตัว)	3	3	3	3	-
น้ำหนักเริ่มต้น	282.0	284.0	282.3	282.0	282.5 $\pm$ 2.1
น้ำหนักสุดท้ายก่อนชนและ	388.7 ^ก	389.7 ^ก	387.3 ^ก	374.7 ^ข	385.1 $\pm$ 3.7
น้ำหนักซากอ่อน (กก.)	234.0 ^ก	223.7 ^{กข}	223.5 ^{กข}	212.9 ^ข	223.5 $\pm$ 4.1
น้ำหนักซากเย็น (กก.)	224.5 ^ก	216.7 ^{กข}	218.8 ^{กข}	206.7 ^ข	216.7 $\pm$ 4.0
เปอร์เซ็นต์ซาก (%)	60.2	57.7	57.4	56.8	58.0 $\pm$ 1.1
พื้นที่นำตัดสั้น (ตร.ซม.)	64.4	63.3	62.2	58.8	62.2 $\pm$ 2.4

กข ค่าเฉลี่ยที่ต่างกันเบรตต์เดียวกัน แสดงว่ามีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean

เคมีเพื่อประเมินคุณภาพเนื้อโรค (แสดงในตารางที่ 13) จากการทดลองพบว่าเนื้อโรคนกลุ่มที่ 1, 2, 3 และ 4 มีความชื้นเมื่อคิดเป็นร้อยละเฉลี่ยเท่ากับ 65.3, 65.4, 65.6 และ 65.8 ตามลำดับไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) โปรตีนหยาบเฉลี่ยเท่ากับ 65.9, 67.3, 64.9 และ 67.0 ตามลำดับมีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โรคนกลุ่มที่ 3 มีโปรตีนหยาบต่ำกว่ากลุ่มอื่น ไขมันเฉลี่ยเท่ากับ 28.7, 27.7, 30.9 และ 27.8 ตามลำดับ มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) โรคนกลุ่มที่ 3 มีไขมันสูงกว่าโรคนกลุ่มอื่นและเก่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.1, 3.2, 3.1 และ 3.3 ตามลำดับ ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) โดยโรคนกลุ่มที่ 4 มีแนวโน้มของปริมาณเก่าสูงกว่าโรคนกลุ่มอื่น ขณะที่โรคนกลุ่มที่ 1, 2 และ 3 มีค่าใกล้เคียงกัน

เมื่อพิจารณาส่วนประกอบทางเคมีของเนื้อโรคนภาพรวมของกลุ่มต่างๆ พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สูงโดยเฉพาะระดับโปรตีนหยาบและไขมัน โรคนกลุ่มที่ 1, 2 และ 3 มีน้ำหนักขาและใกล้เคียงกันซึ่งส่วนประกอบซากของสัตว์ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ แก้วลำเนื้อ ไขมันและกระดูกทั้ง 3 ส่วนจะมีความสัมพันธ์กัน ในสัตว์ที่มีขนาดใหญ่กว่า สัตว์ส่วนของกล้ามเนื้อและกระดูกจะลดลง ในขณะที่เปอร์เซ็นต์ของไขมันจะสูงขึ้นมีการสะสมไขมันภายนอกและไขมันแทรก ซึ่งการทดลองนี้จะเห็นชัดเจนในโรคนกลุ่มที่ 3 มีการสะสมไขมันสูงกว่าโรคนกลุ่มอื่นๆ

4.12 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์ถึงต้นทุนและผลตอบแทนจากการขุนโรคแสดงไว้ในตารางที่ 14 โดยคิดจากค่าใช้จ่ายของปัจจัยต่างๆ ที่ได้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นทดลองจนถึงสิ้นสุดการทดลอง องค์ประกอบของต้นทุนจำแนกเป็น ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าอาหารหยาบ ค่าอาหารข้น ค่าแรงงาน ค่ายาป้องกันและรักษาโรค และค่าเสียโอกาสเงินลงทุน สำหรับต้นทุนการผลิตทั้งหมดของโรคนกลุ่มที่ 1, 2, 3 และ 4 เท่ากับ 10,275.5, 9,710.4, 9,406.2, 9,107.6 บาท ต่อตัวตามลำดับ เมื่อพิจารณาต้นทุนอาหารหยาบและต้นทุนอาหารข้น พบว่า ต้นทุนอาหารหยาบใกล้เคียงกันในทุกกลุ่ม ขณะที่ต้นทุนอาหารข้นสามารถมองเห็นความแตกต่างได้อย่างเด่นชัด โดยพบว่าต้นทุนในส่วนนี้จะลดลงตามระดับการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย โรคนกลุ่มที่ 1 ซึ่งไม่เสริมเมล็ดฝ้ายมีต้นทุนอาหารข้นสูงสุด แล้วลดลงในกลุ่มที่ 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ตรงจุดนี้ได้สะท้อนไปถึงผลตอบแทนที่ได้รับในภาพรวม พบว่าผลกำไรที่ได้รับในกลุ่มที่ 1, 2, 3 และ 4 เท่ากับ 1,529.5, 1,920.6, 2,194.8 และ 2,157.4 บาทต่อตัว ตามลำดับ และต้นทุนค่าอาหารต่อน้ำหนักเพิ่ม 1 กิโลกรัม เท่ากับ 35.6, 32.7, 30.2 และ 30.9 บาทต่อกิโลกรัม

จะเห็นได้ว่าเมล็ดฝ้ายสามารถใช้เป็นวัตถุดิบเสริมในอาหารข้นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องมาจากมีโภชนะในส่วนของโปรตีน และไขมันอยู่ค่อนข้างสูง ประกอบกับราคาไม่แพงจนเกินไป ซึ่งเฉลี่ยแล้วกิโลกรัมละ 3.5 บาท (ราคาในช่วงของการทดลอง) เมื่อประกอบเข้ากับสูตรอาหารข้นทำให้ราคาถูกลง และสัตว์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดี จากการทดลองนี้พบว่าอาหารสูตรที่ 3 ซึ่งใช้เมล็ดฝ้าย 40% ในสูตรอาหารข้นมีผลตอบแทนของเศรษฐกิจสูงสุด ขณะที่สูตรที่ 4 ใช้เมล็ดฝ้าย 60% มีต้นทุนอาหารข้นต่ำสุด แต่มีผลตอบแทนน้อยกว่า อาจเนื่องมาจาก

การใช้ระดับสูงมากเกินไป ทำให้สัตว์กินอาหารได้น้อยลง รวมทั้งขบวนการหมักต่างๆ ภายใน
รูเมนมีประสิทธิภาพน้อยกว่าโคที่ได้รับอาหารสูตรที่ 3 ส่งผลให้การเจริญเติบโต ประสิทธิภาพ
การใช้อาหารด้อยกว่า ผลตอบแทนที่ได้รับจึงเริ่มลดลงตามเหตุผลดังกล่าว

ตารางที่ 13 แสดงส่วนประกอบทางเคมีของเนื้อโรคพืชที่ได้รับความเสียหายระดับต่างๆ เมื่อคิดเป็นร้อยละ (คิดจากน้ำหนักแห้ง)

ข้อมูล	ระดับของการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย (%)				$\bar{X} \pm \text{SEM}^*$
	0	20	40	60	
ความชื้น	65.3	65.4	65.6	65.8	65.5 $\pm$ 0.5
โปรตีนหยาบ	65.9 ^{กข}	67.3 ^ก	64.9 ^ข	67.0 ^ก	66.3 $\pm$ 0.6
ไขมัน	28.7 ^ก	27.7 ^ก	30.9 ^ข	27.8 ^ก	28.8 $\pm$ 0.6
เถ้า	3.1	3.2	3.1	3.3	3.2 $\pm$ 0.1

กข ค่าเฉลี่ยที่มีอัตราต่างกันแบบรัดเดียวกัน แสดงว่ามีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$)

* $\bar{X} \pm \text{SEM}$ = Mean $\pm$ Standard error of mean

ตารางที่ 14 แสดงต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้จากการศึกษา

ข้อมูล	ระดับของการเสริมด้วยเมล็ดฝ้าย (%)			
	0	20	40	60
จำนวนวันที่ใช้ในการทดลอง (วัน)	120	120	120	120
น้ำหนักมีชีวิตร (กก.)				
- เริ่มต้น	279.7	281.7	282.3	283.7
- สิ้นท้าย	393.5	387.7	386.7	375.5
น้ำหนักเพิ่มทั้งหมด (กก.)	113.8	106.0	104.3	91.8
ค่าพันธุ์สัตว์ (บาท/ตัว) ^{1/}	5,594.0	5,634.0	5,646.0	5,674.0
ค่าอาหารหยาด (บาท/ตัว) ^{2/}	297.6	297.6	303.6	294.0
ค่าอาหารข้น (บาท/ตัว) ^{3/}	3,757.7	3,166.3	2,851.6	2,541.8
รวมต้นทุนอาหาร (บาท/ตัว)	4,055.3	3,463.9	3,155.2	2,835.8
ค่าแรงงาน (บาท/ตัว) ^{4/}	360.0	360.0	360.0	360.0
ค่ายาป้องกันและรักษาโรค ^{5/}	25.0	25.0	25.0	25.0
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน 7.25% (บาท/ตัว)	241.2	227.5	220.0	212.8
รวมต้นทุนการผลิตทั้งหมด (บาท/ตัว)	10,275.5	9,710.4	9,406.2	9,107.6
กำไร (บาท/ตัว) ^{6/}	1,529.5	1,920.6	2,194.8	2,157.4
ต้นทุนค่าอาหารต่อน้ำหนักเพิ่ม 1 กก. (บาท/กก.)	35.6	32.7	30.2	30.9

1/ ค่าพันธุ์สัตว์คิดจากรัสมละ 20.-บาท

2/ พางราคากิโรกรัมละ 1.-บาท

3/ ราคาอาหารข้นสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 เท่ากับ 4.9, 4.1, 3.8 และ 3.6 บาท/กก.
ตามลำดับ

4/ ค่าแรงงานวันละ 60.-บาท ต่อคนเลี้ยงโค 20 ตัว เฉลี่ย 1 ตัว
คิดค่าแรงงาน 3.-บาทต่อตัว

5/ ค่ายาถ่ายพยาธิภายใน (valbazen) ตัวละ 20 C.C. จำนวน 1 ครั้ง
และวิตามิน AD₃E ตัวละ 3 C.C. จำนวน 3 ครั้ง

6/ กำไรคิดจากราคาขายโคมีชีวิตร กก.ละ 30.-บาท